

Výběr důležitých rozhodnutí
Evropského soudu pro lidská práva
pro justiční praxi z pohledu
Nejvyššího soudu

3/2016

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu

Výběr judikátů Evropského soudu pro lidská práva považovaných Nejvyšším soudem za významné pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Členové: JUDr. Antonín Drašík, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Pavel Pavlík,
JUDr. Lubomír Ptáček, JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon,
Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, JUDr. Jindřich Urbánek
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Přílohový sešit LXXXII Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek,
ročník přílohových sešitů XXII, sešit číslo 3/2016
Vychází 23. září 2016.
ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- Kummer proti České republice, č. 32133/11, rozsudek ze dne 27. 3. 2014
- Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, § 118

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 56925/08 ve věci Bédat proti Švýcarsku	s. 5
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 23279/14 ve věci Bergmann proti Německu	s. 17
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 27447/07 ve věci Kharlamov proti Rusku	s. 38
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 17502/07 ve věci Avotiņš proti Lotyšsku	s. 46

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
29. března 2016
VĚC BÉDAT
(rozsudek ve věci Bédat proti Švýcarsku, stížnost č. 56925/08)

Dotčené články Úmluvy:

čl. 6, 8 a 10

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 7, 17 a 36 Listiny základních práv a svobod
§ 8a až 8d zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Klíčová slova:

Svoboda projevu – odpovědná žurnalistika – novinář – povinnosti a odpovědnost – sankce – ochrana pověsti jiných – ochrana utajovaných informací / zabránění úniku důvěrných informací – ochrana osobnosti – respektování korespondence – spravedlivý proces – nestranný soud – zachování autority a nestrannosti soudní moci – rovnováha mezi dotčenými zájmy

Nezbytnost zásahu do svobody projevu v případě informování o probíhajícím trestním řízení

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí se zabývá otázkou, zda je v souladu se svobodou projevu udělení trestní sankce (pokuty) novináři, který zveřejnil informace o probíhajícím trestním řízení, jež jsou podle švýcarského práva tajné. Soud prováděl poměrování práva na svobodu projevu a práva veřejnosti na informace s právem obviněného na spravedlivý proces a na ochranu jeho soukromí. Velký senát na rozdíl od senátu druhé sekce dospěl k závěru, že zásah do svobody projevu, spočívající v udělení trestní sankce, byl (s přihlédnutím k okolnostem případu) nezbytný v demokratické společnosti.

Rozsudek se zařadil mezi další rozhodnutí, ve kterých velký senát neshledal porušení práva na svobodu projevu, a která proto někteří označují za vysoce kontroverzní. Soud tak přispěl do probíhající veřejné debaty na téma, co je to odpovědný žurnalismus, a jak uvedený koncept vyvážit s právem na svobodu projevu

Pozn.: Ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 4/2014 byl pod označením A. B. proti Švýcarsku publikován překlad senátního rozsudku ze dne 1. 7. 2014, ve kterém senát druhé sekce dospěl k závěru, že došlo k porušení čl. 11 Úmluvy.

a s právem veřejnosti na přístup k informacím tak, aby novináři mohli vykonávat svůj úkol „hlídacích psů demokracie“.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel pan Bédat je povoláním novinář. V roce 2003 uveřejnil v týdeníku L'Illustré článek nazvaný „Tragédie na mostě v Lausanne – verze bezohledného řidiče – výslech šíleného řidiče“ („Drame du Grand-Pont à Lausanne – la version du chauffard – l'interrogatoire du conducteur fou“). Uvedený článek se týkal trestního řízení proti M. B., motoristovi, který byl vzat do vazby po incidentu, při němž narazil autem do chodců a poté sjel z mostu. Incident, při kterém zemřeli tři lidé a osm dalších bylo zraněno, vyvolal ve Švýcarsku mnoho emocí.

Předmětný článek obsahoval výčet otázek, které policisté a vyšetřující soudce pokládali obviněnému M. B., a jeho odpovědi. Článek rovněž uvádí, že M. B. byl „obviněn z předem promyšlené vraždy, případně z vraždy, závažného ublížení na zdraví, ohrožení života a vážných dopravních přestupků“ a že se „zdá, že nepociťuje žádnou lítost“. Obsahoval také popis chování a osobnosti obviněného a vyjádření manželky obviněného a jeho lékaře. Článek byl ilustrován několika fotografiemi dopisů, které M. B. poslal soudci.

Sám obviněný M. B. na stěžovatele nepodal žádnou stížnost. Proti stěžovateli bylo nicméně zahájeno trestní řízení z podnětu státního zástupce za to, že zveřejnil utajované informace. Ze šetření vyplynulo, že jeden z poškozených, který v řízení požadoval náhradu škody proti M. B., okopíroval obsah spisu a ztratil jednu z kopií v nákupním centru. Neznámá osoba pak kopii přinesla do kanceláří časopisu, který zveřejnil předmětný článek.

V červnu 2004 soudce v Lausanne odsoudil stěžovatele k trestu jednoho měsíce odnětí svobody podmíněně odloženému o jeden rok. K odvolání stěžovatele bylo uvedené rozhodnutí v září 2005 zrušeno policejním soudem v Lausanne a trest odnětí svobody byl nahrazen pokutou ve výši 4 000 švýcarských franků (cca 2 667 eur).

Dovolání stěžovatele ani další opravné prostředky, které uplatnil, nebyly úspěšné.

Stěžovatel se obrátil na Soud a tvrdil, že pokuta, která mu byla udělena v trestním řízení za zveřejnění utajovaných informací o trestním řízení, porušila jeho právo na svobodu projevu garantované čl. 10 Úmluvy.

Senát druhé sekce ve věci stěžovatele rozhodl rozsudkem (viz A. B. proti Švýcarsku, č. 56925/08, rozsudek ze dne 1. 7. 2014), ve kterém prohlásil stížnost za přijatelnou a rozhodl čtyřmi hlasy proti třem, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy. Vláda požadovala, aby byla věc postoupena velkému senátu a kolegium velkému senátu její žádosti vyhovělo.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

24. Stěžovatel tvrdil, že odsouzení pro trestný čin vedlo k porušení jeho práva na svobodu projevu zaručeného čl. 10 Úmluvy, který zní následovně:

Článek 10

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

1. Existence zásahu „stanoveného zákonem“ a sledujícího „legitimní cíl“

44. Ve svém rozsudku ze dne 1. 7. 2014 senát poznamenal, že mezi stranami není sporu o tom, že odsouzení stěžovatele zasáhlo do jeho práva na svobodu projevu zaručeného čl. 10 Úmluvy.

45. Nebylo sporu ani o tom, že zásah byl stanoven zákonem, tj. švýcarským trestním zákoníkem a trestním řádem kantonu Vaud.

46. Dále senát ve svém rozhodnutí (odst. 40 a 41) uvedl, že použité opatření sledovalo legitimní cíle, a sice předcházet „úniku důvěrných informací“, udržovat „autoritu a nestrannost soudní moci“ a chránit „pověst [a] práva ostatních“; ani o tom mezi stranami nebyl spor.

47. Velký senát nemá důvod odchýlit se od závěrů senátu týkajících se uvedených tří bodů.

2. Nezbytnost zásahu v demokratické společnosti

a) Obecné principy

48. Obecné zásady pro posouzení nezbytnosti zásahu do výkonu svobody projevu, které byly Soudem od vydání rozsudku Handyside proti Spojenému králov-

ství (7. 12. 1976, série A, č. 24) opakovaně potvrzovány, byly shrnuty v rozsudku Stoll proti Švýcarsku (č. 69698/01, rozsudek velkého senátu, § 101) a později byly znovu vyjádřeny v rozsudku Morice proti Francii (č. 29369/10, rozsudek velkého senátu ze dne 23. 4. 2015, § 124) a Pentikäinen proti Finsku (č. 11882/10, rozsudek velkého senátu, § 87).

...

50. Tisk hraje v demokratické společnosti zásadní roli. Ačkoliv nesmí překročit jisté hranice, zejména v souvislosti s pověstí a právy ostatních, a v souvislosti s ochranou důvěrných informací, je jeho úkolem zprostředkovat – způsobem, který je v souladu s jeho povinnostmi a odpovědností – informace o všech věcech veřejného zájmu (viz De Haes a Gijssels proti Belgii, rozsudek ze dne 24. 2. 1997, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1997-I, § 37; Bladet Tromso a Stensaas proti Norsku, č. 21980/93, rozsudek velkého senátu, § 62; Thoma proti Lucembursku, č. 38432, § 43–45; a Tourancheau a July proti Francii, č. 53886/00, rozsudek ze dne 24. 11. 2005, § 65).

Ochrana podle čl. 10 Úmluvy poskytnutá novinářům je podmíněna tím, že jednají v dobré víře s cílem poskytovat přesné a spolehlivé informace v souladu s principy odpovědné žurnalistiky. Koncept odpovědné žurnalistiky jako profesionální činnosti, která požívá ochrany podle čl. 10 Úmluvy, se neomezuje pouze na informace, které žurnalisté shromažďují nebo šíří (viz Pentikäinen, citováno výše, § 90, a případy v něm uvedené). Ve svém rozsudku ve věci Pentikäinen Soud poukázal na to, že koncept odpovědné žurnalistiky zahrnuje také zákonnost jednání novináře a že skutečnost, že novinář porušil zákon, je při posuzování, zda jednal odpovědně, důležitým, i když ne rozhodujícím, hlediskem.

51. Je nemyšlitelné, že by neměla existovat diskuse o soudních řízeních, která by uvedeným soudním řízením předcházela nebo probíhala současně s nimi ... Nejen že média mají za úkol informace o takových řízeních šířit, ale rovněž veřejnost má právo se tyto informace dovědět. Nicméně vždy musí být šetřeno právo každého na spravedlivý proces, garantované čl. 6 odst. 1 Úmluvy, které v trestních věcech zahrnuje právo na nestranný soud (viz Tourancheau a July proti Francii, citováno výše, § 66) a právo na presumpci nevinny (viz tamtéž, § 68). Jak již Soud při několika příležitostech zdůraznil (Tourancheau a July proti Francii, citováno výše, § 66; viz také Worm proti Rakousku, rozsudek ze dne 29. 8. 1997, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1997-V; Campos Dâmaso proti Portugalsku, č. 17107/05, rozsudek ze dne 24. 4. 2008, § 31; Pinto Coelho proti Portugalsku, č. 28439/08, rozsudek ze dne 28. 6. 2011, § 33; a Ageyevy proti Rusku, č. 7075/10, rozsudek ze dne 18. 4. 2013, § 224–225):

„Je třeba, aby novináři měli při komentování probíhajících trestních řízení na paměti, že meze povoleného informování nelze vztahovat na zprávy, které by mohly, ať už úmyslně, nebo neúmyslně, zasáhnout právo osoby na spravedlivý proces nebo narušit důvěru veřejnosti v roli soudů v trestním soudnictví.“

52. Když je třeba, aby Soud posuzoval konflikt mezi dvěma právy, která podle Úmluvy požívají stejnou ochranu, je nutné poměřovat konkurující zájmy. Rozhodnutí Soudu by se zásadně nemělo lišit podle toho, jestli podala stížnost pro porušení čl. 8 Úmluvy osoba, o které předmětný článek pojednával, nebo jestli byla podána stížnost pro porušení čl. 10 Úmluvy autorem předmětného článku. Uvedená práva totiž zásadně požívají stejnou ochranu [viz *Hachette Filipacchi Associés (ICI Paris) proti Francii*, č. 12268/03, rozsudek ze dne 23. 7. 2009, § 41, ...]. Obdobně by měl být v obou případech stejný i prostor pro uvážení [viz *Von Hannover proti Německu* (č. 2), rozsudek velkého senátu, § 106, ...]

53. Podle Soudu je třeba analogicky postupovat při poměřování práv chráněných čl. 10 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

54. Dále Soud připomíná, že je třeba přihlédnout k nutnosti nastolit mezi různými zájmy rovnováhu. Vnitrostátní soudy mohou lépe než mezinárodní soud posoudit, jak může být dosaženo správné rovnováhy, a to proto, že mají přímý a dlouhodobý kontakt s reáliemi dané země. Z toho důvodu mají smluvní státy v záležitostech spadajících pod čl. 10 Úmluvy prostor pro uvážení při posuzování nezbytnosti a rozsahu zásahů do svobody projevu, chráněné uvedeným článkem (viz mj. *Palomo Sánchez a ostatní proti Španělsku*, č. 28955/06, 28957/06, 28959/06 a 28964/06, rozsudek velkého senátu, § 54), zejména pokud má být nastolena rovnováha mezi konkurujícími si soukromými zájmy.

V případě, že vnitrostátní orgány posuzovaly dotčené zájmy v souladu s kritérii stanovenými judikaturou Soudu, je třeba závažných důvodů, aby mohl názor Soudu převážit nad odlišným názorem vnitrostátních soudů (viz *MGN Limited proti Spojenému království*, č. 39401/04, rozsudek ze dne 18. 1. 2011, § 150 a 155; *Palomo Sánchez a ostatní*, viz výše, § 57; a nověji *Haldimann a ostatní proti Švýcarsku*, č. 21830/09, § 54 a 55).

b) Aplikace uvedených principů na nyní posuzovaný případ

55. V posuzovaném případě právo stěžovatele informovat veřejnost a právo veřejnosti být informována koliduje se stejně důležitými veřejnými a soukromými zájmy, které jsou chráněny zákazem zveřejňování důvěrných informací o trestním stíhání. Těmito zájmy jsou autorita a nestrannost soudní moci, účinné vyšetřování trestných činů a právo obviněného na presumpci nevinu a ochranu jeho soukromého života. Jak již Soud uvedl, *mutatis mutandis*, v *Axel Springer AG proti Německu* (č. 39954/08, rozsudek velkého senátu, § 90) a *Stoll* (viz výše, § 108–161), je nezbytné specifikovat kritéria, kterými se mají řídit vnitrostátní orgány smluvních států Úmluvy při poměřování uvedených zájmů, a tedy při posuzování „nezbytnosti“ zásahu v případech týkajících se porušení ochrany informací o trestním řízení ze strany novináře.

Tato kritéria vycházejí z výše uvedených obecných zásad, ale do jisté míry také z právních předpisů třiceti členských států Rady Evropy, které Soud zkoumal v souvislosti s nyní posuzovanou stížností (viz odst. 22 a 23 tohoto rozsudku).

i) Jak stěžovatel získal předmětné informace

56. Soud připomíná, že způsob, jakým osoba obdrží informace, které jsou považovány za důvěrné nebo tajné, může být pro vyvažování zájmů chráněných čl. 10 odst. 2 Úmluvy do určité míry relevantní (viz Stoll, citováno výše, § 141).

57. V nyní posuzovaném případě nebylo tvrzeno, že stěžovatel získal předmětné informace protiprávním způsobem (viz bod 12 výše). To však není nutně určujícím faktorem pro posouzení, zda postupoval v souladu se svými povinnostmi a odpovědností, když informace publikoval. Jak správně uvedl senát, stěžovatel jako profesionální novinář nemohl nevědět o důvěrné povaze informací, které plánoval publikovat (viz Stoll, citováno výše, § 144). Navíc stěžovatel ani před vnitrostátními soudy, ani před Soudem nikdy nezpochyboval skutečnost, že publikování předmětných informací spadá pod čl. 293 švýcarského trestního zákoníku (srov. Dupuis a ostatní proti Francii, č. 1914/02, rozsudek ze dne 7. 6. 200, § 24).

ii) Obsah napadeného článku

58. Soud připomíná, že ochrana poskytnutá novinářům v souvislosti s podáváním zpráv o otázkách veřejného zájmu je podmíněna tím, že jednají v dobré víře, vycházejí z pravdivého a přesného skutkového základu a poskytují „spolehlivé a přesné“ informace v souladu s novinářskou etikou (viz Stoll, citováno výše, § 103).

Článek 10 chrání nejenom podstatu vyjádřených informací a myšlenek, ale také formu, ve které jsou předávány. Není proto na Soudu ani na vnitrostátních soudech, aby namísto tisku určovaly, jakou zpravodajskou techniku by měli novináři užít (tamtéž, § 146; viz také Laranjeira Marques da Silva proti Portugalsku, č. 16983/06, rozsudek ze dne 19. 1. 2010, § 51). Novinářská svoboda zahrnuje rovněž možnost uchýlit se k jisté míře přehánění, nebo dokonce provokace (viz Prager a Oberschlick proti Rakousku, rozsudek ze dne 26. 4. 1995, série A, č. 313, § 38; Thoma, uvedený výše, § 45 a 46; Perna proti Itálii, č. 48898/99, rozsudek velkého senátu, § 39; a Ormanni proti Itálii, č. 30278/04, rozsudek ze dne 17. 7. 2007, § 59).

59. Soud konstatuje, že v nyní projednávaném případě federální soud v rozsudku ze dne 29. 4. 2008 provedl podrobné posouzení předmětného článku a uzavřel, že: „... způsob, jakým citoval výňatky z výsledků a jakým popisoval dopisy, které obžalovaný posílal soudci, ukazují na motivy autora napadeného článku: omezil se na senzacechtivost, jeho *modus operandi* byl zaměřen výhradně na uspokojení relativně nezdravé zvědavosti, kterou je každý náchylný ohledně podobných případů pociťovat. Čtenáři uvedeného velmi neobjektivního článku si vytvořili názor a předjímalí budoucí výsledek soudního řízení bez sebemenšího respektu k zásadě presumpce nevinny.“

60. Soud poznamenává, že ačkoliv předmětný článek nezaujal k objektivní povaze trestného činu, který měl obviněný spáchat, konkrétní postoj, vykreslil velmi negativní obraz obviněného, používaje přitom téměř posměšný tón. Titulky použité

stěžovatelem – „výslech šíleného řidiče“, „verze bezohledného řidiče“ a „přeskočilo mu“ („*Il a perdu la boule*“) – stejně jako velká detailní fotografie obviněného doprovázející text, nedávají prostor pro pochybnosti o tom, že stěžovatel chtěl, aby měl jeho článek senzacechtivý tón. Článek navíc zdůrazňoval četné rozpory ve vyjádření obviněného, které byly často výslovně označeny jako „opakované lži“, a končil otázkou, zda prostřednictvím „této směsice naivity a arogance“ M. B. „dělal vše, co je v jeho silách, aby ho nebylo možné obhajovat“. Soud zdůrazňuje, že se jednalo přesně o typ otázek, které měly zodpovídat soudní orgány...

61. Ani v tomto směru Soud nevidí žádný pádný důvod zpochybňovat plně důvodné rozhodnutí federálního soudu.

iii) Přispění předmětného článku k diskusi ve veřejném zájmu

62. V rozsudku ze dne 1. 7. 2014 senát poznamenal, že incident, který byl předmětem trestního řízení, okamžitě přitáhl pozornost veřejnosti a mnoho sdělovacích prostředků informovalo o jeho průběhu a o následném soudním řízení.

63. Soud připomíná, že jak již uvedl, veřejnost má legitimní zájem na tom, aby byla informována o trestních řízeních, a že informace týkající se fungování soudnictví jsou předmětem veřejného zájmu (viz *Morice*, citováno výše, § 152).

64. V nyní projednávané věci Soud připouští, že obsah článku, tedy vyšetřování tragédie na mostě v Lausanne, byl předmětem veřejného zájmu. Uvedený neobvyklý incident vyvolal mezi obyvatelstvem velké množství emocí a soudní orgány považovaly za vhodné informovat tisk o některých aspektech probíhajícího vyšetřování (viz odst. 11).

Nicméně je třeba zodpovědět otázku, zda obsah článku a zejména informace, které byly důvěrné, mohly přispět k veřejné debatě (viz *Stoll*, citováno výše, § 121; viz také *Leempoel & SA Ed. Ciné Revue proti Belgii*, č. 64772/01, rozsudek ze dne 9. 11. 2006, § 72), nebo zda sloužily výhradně k uspokojení zvědavosti určitých čtenářů ohledně detailů ze soukromého života obviněného [viz, *mutatis mutandis*, *Von Hannover proti Německu*, č. 5932/00, § 65; *Société Prisma Presse proti Francii*, č. 66910/01 a 71612/01, rozhodnutí ze dne 1. 7. 2003; *Hachette Filipacchi Associés (ICI Paris)*, citováno výše, § 40; a *Mosley proti Spojenému království*, č. 48009/08, rozsudek ze dne 10. 5. 2011, § 114].

65. K tomu Soud konstatuje, že federální soud v rozsáhlém odůvodnění svého rozsudku, který neobsahoval žádný náznak libovůle, po podrobném posouzení obsahu článku, povahy v něm poskytnutých informací a okolností kauzy „mostu v Lausanne“ dospěl k závěru, že ani zpřístupnění záznamů výslechů, ani zveřejnění dopisů zasláných obviněným vyšetřujícímu soudci neposkytlo žádné poznatky relevantní pro veřejnou diskusi a že zájem veřejnosti měl nanejvýš „uspokojit nezdravou zvědavost“ (viz odst. 16).

66. Stěžovatel neobjasní, jak publikování záznamů výslechů, vyjádření manželky obviněného a jeho lékaře a dopisů zasláných obviněným soudci, týkajících

se banálních aspektů každodenního života obviněného ve vazbě, mohlo přispět k veřejné debatě o probíhajícím vyšetřování.

67. Za těchto okolností Soud neshledal žádný pádný důvod, kvůli kterému by se měl odchýlit od názorů federálního soudu (viz, *mutatis mutandis*, MGN Limited, citováno výše, § 150 a 155; Palomo Sánchez a ostatní, citováno výše, § 57; a Haldimann a ostatní, citováno výše, § 54 a 55), jenž měl v těchto věcech určitý prostor pro uvážení.

iv) Vliv předmětného článku na trestní řízení

68. I když Soud zdůrazňuje, že práva garantovaná čl. 10 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy požívají zásadně stejnou ochranu (viz odst. 53 výše), připomíná zároveň, že je legitimní, aby byla důvěrnosti trestního řízení poskytnuta zvláštní ochrana, vzhledem k tomu, co je v jeho průběhu v sázce, jak pro výkon spravedlnosti, tak pro právo obviněných osob na presumpci neviny (viz Dupuis a ostatní, citováno výše, § 44). Soud zdůrazňuje, že utajení vyšetřování je zaměřeno na jedné straně na ochranu trestního řízení ... před nebezpečím, že bude manipulováno s důkazy nebo že budou zničeny, a na druhé straně na ochranu zájmů obviněného, zejména presumpce neviny, a obecněji také jeho osobních vztahů a zájmů. Důvěrnost je ospravedlněna také potřebou ochraňovat proces utváření názorů soudců a rozhodování v rámci soudnictví.

69. I když v posuzovaném případě předmětný článek nepodporoval otevřeně názor, že obviněný jednal úmyslně, byl napsán takovým způsobem, aby vykreslil velmi negativní obraz obviněného, zdůraznil jistě znepokojivé aspekty jeho osobnosti a uváděl, že obviněný dělal „vše, co je v jeho silách, aby ho nebylo možné obhajovat“ (viz odst. 60 výše).

Je nepopíratelné, že při zveřejnění takového zkreslujícího článku v době probíhajícího vyšetřování hrozilo významné riziko ovlivnění průběhu řízení, ať už ve vztahu k práci vyšetřujícího soudce, k práci zástupců obviněného, k postojům stran požadujících náhradu škody, nebo k objektivitě soudu...

70. Velký senát se domnívá, že od vlády nelze požadovat, aby poskytla *ex post facto* důkaz, že zveřejnění článku skutečně ovlivnilo průběh řízení. Riziko ovlivnění samo o sobě odůvodňuje, aby vnitrostátní orgány přijaly příslušná opatření, jako je např. zákaz zveřejňování důvěrných informací.

Zákonnost těchto opatření podle vnitrostátního práva a jejich slučitelnost s požadavky Úmluvy musí být posouzeny v době přijetí opatření, nikoliv, jak tvrdí stěžovatel, ve světle následného vývoje a podle skutečného dopadu zveřejnění důvěrných informací na trestní řízení ... (viz odst. 35).

71. Federální soud proto ... správně uvedl, že záznamy výsledků a korespondence obviněného byly „veřejně diskutovány před skončením vyšetřování a mimo kontext, způsobem, který mohl ovlivnit rozhodnutí soudu“.

v) Zásah do soukromého života obviněného

72. Soud připomíná, že právo na ochranu dobré pověsti je chráněno čl. 8 Úmluvy jako součást práva na respektování soukromého života (viz Chauvy a ostatní proti Francii, č. 64915/01, § 70; Polanco Torres a Movilla Polanco proti Španělsku, č. 34147/06, rozsudek ze dne 21. 9. 2010, § 40; a Axel Springer AG, citováno výše, § 83). Pojem „soukromý život“ je široký a není možné jej vyčerpávajícím způsobem definovat. Pokrývá fyzickou a psychickou integritu člověka, a může proto zahrnovat více aspektů jeho identity, jako například identifikaci na základě pohlaví, sexuální orientaci, jméno a prvky vztahující se k právu osoby na její zobrazení (viz S. a Marper proti Spojenému království, č. 30562/04 a 30566/04, rozsudek velkého senátu, § 66). Pokrývá osobní informace, o kterých mohou jednotlivci důvodně očekávat, že nebudou publikovány bez jejich souhlasu (viz Flinkkilä a ostatní proti Finsku, č. 25576/04, rozsudek ze dne 6. 4. 2010, § 75; a Saaristo a ostatní proti Finsku, č. 184/06, rozsudek ze dne 12. 10. 2010, § 61). Nicméně, aby „vstoupil do hry“ čl. 8 Úmluvy, musí útok na pověst člověka dosáhnout jisté úrovně závažnosti a musí být proveden způsobem narušujícím požívání práva na respektování soukromého života určité osoby (viz Axel Springer AG, citováno výše, § 83).

73. Ačkoliv předmětem čl. 8 je zejména ochrana jednotlivce proti svévolným zásahům orgánů veřejné moci, neomezuje se čl. 8 na pouhé donucení státu, aby se zdržel takových zásahů: kromě tohoto primárně negativního závazku mohou státům vznikat i pozitivní závazky spočívající v účinném respektování soukromého a rodinného života. Tyto pozitivní závazky mohou zahrnovat přijetí opatření, která mají sloužit k zabezpečení respektování soukromého života i v oblasti vztahů mezi jednotlivci [viz X a Y proti Nizozemsku, rozsudek ze dne 26. 3. 1985, řada A, č. 91, § 23; Armoniené proti Litvě, č. 36919/02, rozsudek ze dne 25. 11. 2008, § 36; Von Hannover (č. 2), citováno výše, § 98; a Söderman proti Švédsku č. 5786/08, rozsudek velkého senátu, § 78]. To platí i pro ochranu obrazu člověka proti zneužití třetími osobami [viz Schüssel proti Rakousku, č. 42409/98, rozhodnutí ze dne 21. 2. 2002; Von Hannover, citováno výše, § 57; Reklós a Davourlis proti Řecku, č. 1234/05, rozsudek ze dne 15. 1. 2009, § 35; a von Hannover (č. 2), citováno výše, § 98].

74. Soud poznamenává, že aby stát naplnil svůj pozitivní závazek chránit právo jedné osoby podle čl. 8, může být nucen omezit do určité míry práva jiné osoby chráněná čl. 10. Když Soud přezkoumává nezbytnost uvedeného omezení v demokratické společnosti v zájmu „ochrany dobré pověsti nebo práv ostatních“, ověřuje, jestli vnitrostátní orgány našly spravedlivou rovnováhu při ochraně dvou Úmluvou chráněných hodnot, mezi kterými může nastat vzájemný konflikt, jmenovitě mezi svobodou projevu chráněnou čl. 10 na jedné straně a právem na respektování soukromého života zakotveným v čl. 8 na straně druhé (viz Hachette Filipacchi Associés, citováno výše, § 43; MGN Limited, citováno výše, § 142; a Axel Springer AG, citováno výše, § 84).

75. Vláda argumentovala, že v nyní posuzovaném případě měly švýcarské orgány jak negativní, tak pozitivní závazek chránit soukromý život obviněného. Vláda správně uvedla, že při výběru prostředků zajišťujících dodržení uvedených závazků má prostor pro vlastní uvážení. Tvrdila, že čl. 293 švýcarského trestního zákoníku, který stanovuje, že zveřejnění důvěrné informace je trestným činem, uvedenou funkci splňuje.

76. Soud se již zabýval otázkou respektování soukromého života obviněné osoby podle čl. 8 v případě porušení ochrany informací o trestním řízení. V Craxi proti Itálii (No. 2) (č. 25337/94, rozsudek ze dne 17. 7. 2003, § 73) rozhodl, že vnitrostátní orgány mají nejen negativní závazek nezveřejňovat úmyslně informace chráněné čl. 8, ale že by měly rovněž učinit kroky k tomu, aby zajistily účinnou ochranu práva obviněného na respektování jeho korespondence.

Soud má tedy za to, že trestní řízení vedené proti stěžovateli státním zastupitelstvím bylo v souladu s pozitivním závazkem Švýcarska chránit soukromý život obviněné osoby.

Kromě toho byly informace zveřejněné stěžovatelem velmi osobní povahy, dokonce lékařské, včetně prohlášení lékaře obviněného (viz odst. 10), stejně tak jako dopisy zaslané obviněným z vazby vyšetřujícímu soudci odpovědnému za jeho případ. Soud zastává názor, že tento typ informací je předmětem nejvyšší úrovně ochrany podle čl. 8; toto zjištění je obzvláště důležité vzhledem k tomu, že obviněný nebyl veřejně známý, a pouhý fakt, že bylo proti němu vedeno trestní stíhání, ačkoliv byl obviněn z velmi závažného trestného činu, neospravedlňoval, aby s ním bylo zacházeno jako s veřejně známou osobností, která se dobrovolně vystavila publicitě (viz, *mutatis mutandis* a *a contrario*, Fressoz a Roire proti Francii, č. 29183/95, rozsudek velkého senátu, § 50; a Egeland a Hanseid proti Norsku, č. 34438/04, rozsudek ze dne 16. 4. 2009, § 62).

77. Senát v rozsudku ze dne 1. 7. 2014 rozhodl, že ochrana soukromého života obviněného, zejména ochrana korespondence, mohla být zajištěna prostředky, které by méně omezovaly svobodu slova stěžovatele než trestní stíhání. Senát zaujal názor, že k tomu, aby ochránil svá práva podle čl. 8 Úmluvy, mohl obviněný využít prostředky švýcarského občanského práva, které mu byly k dispozici.

Soud má za to, že existence uvedených občanskoprávních prostředků k ochraně soukromého života ve vnitrostátním právu nezbavuje stát jeho pozitivních závazků vyplývajících v každém jednotlivém případě z čl. 8 Úmluvy vůči obviněnému v trestním řízení.

78. Pokud jde o konkrétní okolnosti posuzované věci, je třeba zmínit, že v době zveřejnění předmětného článku byl obviněný ve vazbě, a tedy ve zranitelném postavení. Kromě toho ze spisového materiálu nevyplývá, že by věděl o publikaci článku a o povaze informací, které článek obsahoval. Navíc pravděpodobně trpěl duševními poruchami, čímž byla jeho zranitelnost zvýšena. Za těchto okolností nemůže být orgánům kantonu vyčítáno, že dospěly k závěru, že k tomu, aby naplnily

svůj pozitivní závazek chránit právo M. B. na soukromý život, nemohou pouze čekat, až samotný M. B. zahájí občanskoprávní řízení proti stěžovateli, a že následně zvolily aktivní přístup a zahájily trestní stíhání.

vi) Přiměřenost uděleného trestu

79. Soud připomíná, že dalším faktorem, který musí být brán v úvahu při posuzování přiměřenosti zásahu, je povaha a závažnost udělených sankcí (viz například Stoll, citováno výše, § 153). Soud musí navíc ověřit, že sankce není jen formou cenzury, která by měla odradit tisk od vyjadřování kritiky. V rámci diskuse o tématu veřejného zájmu by taková sankce mohla odradit novináře od přispívání do veřejné diskuse o tématech ovlivňujících život společnosti. Ze stejného důvodu by mohla bránit tisku v plnění jeho úlohy šířitele informací a „hlídacích psa“. Z tohoto hlediska může být v některých případech samotná skutečnost, že je zahájeno trestní stíhání, důležitější než to, že je uložena málo závažná sankce (tamtéž, § 154).

80. Kromě toho Soud poznamenává, že zveřejnění důvěrných informací o trestním řízení je postihováno sankcemi ve všech třiceti členských státech Rady Evropy, jejichž legislativa byla v souvislosti s posuzovaným případem zkoumána (viz odst. 22 a 23).

81. Vrchnostenské postavení státních orgánů vyžaduje, aby k zahajování trestních řízení ve věcech souvisejících se svobodou projevu přistupovaly zdrženlivě (viz Castells proti Španělsku, rozsudek ze dne 23. 4. 1992, série A, č. 236, § 46; Incal proti Turecku, rozsudek ze dne 9. 6. 1998, Sběrka rozsudků a rozhodnutí 1998-IV, § 54; Lehideux a Isorni proti Francii, rozsudek ze dne 23. 9. 1998, Sběrka rozsudků a rozhodnutí 1998-VII, § 57; Öztürk proti Turecku, č. 22479/93, rozsudek ze dne 28. 9. 1999, § 66; Otegi Mondragon proti Španělsku, č. 2034/07, rozsudek ze dne 15. 3. 2011, § 58; a Morice, citováno výše, § 127). Nicméně Soud má za to, že v nyní posuzovaném případě přistoupení k trestnímu řízení a udělení sankce stěžovateli nepředstavuje nepřiměřený zásah do výkonu jeho práva na svobodu projevu. Stěžovateli byl původně udělen podmíněný trest odnětí svobody na jeden měsíc (viz odst. 12). Následně byl jeho trest změněn na pokutu 4 000 švýcarských franků, jejíž výše byla stanovena s ohledem na předchozí záznam v trestním rejstříku stěžovatele a kterou neuhradil stěžovatel, ale jeho zaměstnavatel (viz odst. 14). Sankce byla udělena za porušení ochrany informací o trestním vyšetřování a její účel v nyní posuzované věci byl chránit řádné fungování soudního systému a práva obviněného na spravedlivý proces a soukromý život.

Soud zastává názor, že za uvedených okolností nelze tvrdit, že taková sankce mohla mít odrazující účinek na výkon svobody projevu stěžovatele nebo kteréhokoliv jiného novináře, který by si přál informovat veřejnost o probíhajícím trestním řízení.

vii) Závěr

82. Ve světle výše uvedeného, při vědomí míry uvážení, kterou mají státy k dispozici, a skutečnosti, že federální soud důkladně posoudil různé konkurující si zájmy, Soud uzavírá, že nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

VÝROK

Z uvedených důvodů Soud

Rozhoduje patnácti hlasy ku dvěma, že nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

K rozsudku jsou připojena odlišná stanoviska soudců Lopez Guerra a Yudkivska.

(Zpracovali JUDr. Pavel Simon a Mgr. Gabriela Černá)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
7. ledna 2016
VĚC BERGMANN
(rozsudek ve věci Bergmann proti Německu, stížnost č. 23279/14)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 5 odst. 1, čl. 7 odst. 1

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 100 tr. zákoníku
§ 357 tr. ř.
zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence

Klíčová slova:

Právo na svobodu – **přezkum zákonnosti zbavení svobody – detence osoby duševně nemocné** – retroaktivní prodloužení zabezpečovací detence

K zákonnosti prodloužení zabezpečovací detence a k povinnosti státu odlišit podmínky výkonu zabezpečovací detence a trestu odnětí svobody

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí ESLP se opětovně (viz např. rozhodnutí Glien proti Německu – uveřejněno v sešitu č. 2/2014 Výběru důležitých rozhodnutí ESLP, rozhodnutí Berland proti Francii – uveřejněné v sešitě Výběru č. 4) zabývá problematikou rozlišení trestů a jiných trestněprávních opatření (ochranných opatření) v systému vnitrostátního práva členských států, v němž se uplatňuje dualismus trestních sankcí. Připomíná, že samotné označení určité sankce za spáchaný trestný čin ve vnitrostátním právu jako ochranné opatření ještě nevylučuje, že z pohledu zásady zákazu retroaktivity ve smyslu čl. 7 odst. 1 Úmluvy může ESLP na takovou sankci nahlížet jako na trest, na nějž se vztahuje uvedený zákaz

Konkrétně se ESLP zabýval problematikou zabezpečovací detence (viz § 100 tr. zákoníku), resp. možností jejího prodloužení v situaci, kdy v době spáchaní trestného činu a rozhodování o něm zákon neumožňoval její prodloužení. Stejně jako v posuzované věci též v České republice platí, že zabezpečovací detence není považována za trest, na který by se vztahoval ústavní zákaz retroaktivity (srov. § 3 odst. 2 tr. zákoníku), což platí i pro rozhodování o jejím dalším trvání.

Při určování toho, zda se jedná o trest, není rozhodné jen to, že toto opatření bylo uloženo jako sankce za trestný čin, ale dalšími relevantními skutečnostmi (kritérii rozlišujícími trest a ochranné opatření) jsou, kromě samotné charakteris-

tiky sankce ve vnitrostátním právu, zejména jeho podstata a účel, a jeho vlastní výkon. Například vykonávání zabezpečovací detence nikoliv ve věznicích, ale ve zvláštních zařízeních se specifickým režimem, v nichž je osobám v zabezpečovací detenci poskytována individualizovaná a posílená lékařská a terapeutická péče. K tomu srov. § 1 zák. č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence. Povinnost soudu průběžně sledovat výkon zabezpečovací detence a v pravidelných intervalech – v prekluzivních lhůtách (nejméně jednou za dvanáct měsíců, popř. jednou za šest měsíců u mladistvého) rozhodovat o jejím trvání je stanovena v § 357 tr. ř. Přitom návrh na ukončení zabezpečovací detence je oprávněna podat i samotná osoba, na níž se toto opatření vykonává.

SKUTKOVÝ STAV A PRŮBĚH ŘÍZENÍ PŘED NÁRODNÍMI SOUDY

Mezi lety 1966 až 1984 byl stěžovatel trestními soudy pětkrát shledán vinným za trestné činy sexuálního napadení a pokusu o znásilnění nezletilých, které spáchal pod vlivem alkoholu. Byl také obviněn ze spáchání dalších trestných činů, včetně žhářství a udušení desetiletého chlapce během vloupání, za něž však nebyl shledán trestně odpovědným, neboť je spáchal ve stavu opilosti.

Dne 18. dubna 1986 byl stěžovatel odsouzen k 15 letům odnětí svobody za dva pokusy o vraždu společně s pokusem o znásilnění a za 2 skutky nebezpečného napadení, když pod vlivem alkoholu životohrožujícím způsobem pobodal 2 cyklistky, a pobodal také 1 cyklistu v domnění, že se jedná o ženu, následně se vloupal do domu, ve kterém škrtil a nožem zranil čtyřletou dívku, to vše za účelem sexuálního uspokojení. Za to byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 15 let a současně mu byla nařízena zabezpečovací detence. Soud na podkladě znaleckých posudků konstatoval, že v době spáchání zmíněných trestných činů byl stěžovatel ve stavu zmenšené přičetnosti. Byla mu diagnostikována sexuální deviace, porucha osobnosti a psycho-organický syndrom, který byl pravděpodobně následkem dlouhodobého nadměrného užívání alkoholu. Ve chvíli, kdy stěžovatel nepil alkohol, tyto abnormality neovlivňovaly jeho přičetnost a byl schopen kontrolovat svou agresi. Nicméně v kombinaci s konzumací alkoholu tyto poruchy zapříčinily zmenšení přičetnosti.

Soud shledal, že stěžovatel má v důsledku poruchy osobnosti sklony k páčání trestné činnosti obdobné k již spáchaným trestným činům za účelem sexuálního uspokojení pod vlivem alkoholu, což bylo potvrzeno také dvěma lékařskými experty, a z tohoto důvodu představoval riziko pro společnost. Současně se rozhodl nenařídít ochranné léčení v psychiatrické nemocnici, neboť se ztotožnil s názorem expertů, že stěžovatelova porucha nemůže být vzhledem k jejímu dlouhodobému trvání a stěžovatelově omezenému intelektu léčena, a bezpečí společnosti bude tedy lépe zajištěno umístěním stěžovatele do zabezpečovací detence.

Stěžovatel si odpykal trest odnětí svobody a dne 12. června 2001 byl poprvé umístěn do zabezpečovací detence. Po uplynutí 10 let od jeho umístění do zabezpe-

čovací detence soud zodpovědný za výkon jeho trestu nařizoval prodloužení zabezpečovací detence stěžovatele v pravidelných intervalech, konkrétně dne 13. května 2011 a 5. října 2012.

Dne 26. července 2013 soud opět rozhodl o prodloužení zabezpečovací detence stěžovatele a současně nařídil nabídnout stěžovateli antihormonální léčbu zaměřenou na snížení jeho sadistických fantazií a jeho libida, a tedy jeho nebezpečnosti.

Stěžovatelovo první umístění do zabezpečovací detence nemohlo přesáhnout 10 let. Pouze na základě účinnosti zákona o boji proti sexuálním a dalším nebezpečným trestným činům ze dne 31. ledna 1998 bylo možné, aby soud prodloužil zabezpečovací detenci bez stanovení maximální možné délky. Stěžovatel tedy spadl do kategorie osob, jejichž zabezpečovací detence byla prodloužena zpětně, jak ji definoval Federální ústavní soud ve svém rozsudku ze dne 4. května 2011.

Krajský soud dospěl k závěru, že stěžovatel trpěl duševní poruchou ve smyslu zákona o léčebné detenci, a ztotožnil se tak se závěry externího psychiatrického experta W., který ve své zprávě potvrdil, že stěžovatel trpěl sexuálním sadismem, tedy sexuální deviací, a byl závislý na alkoholu, i když od té doby, co byl umístěn do zabezpečovací detence, nepil. Soud zdůraznil, že závěr experta W. se shodoval se závěry učiněnými experty, kteří stěžovatele diagnostikovali dříve, konkrétně v lednu a květnu 2011, kdy stěžovateli diagnostikovali sadomasochistické, fetišistické a pedofilní sklony a závislost na alkoholu.

Navíc soud shledal, v souladu s požadavky zákona, že stále existovalo vysoké riziko, že v případě propuštění stěžovatele na svobodu by mohl vzhledem ke své osobnosti a chování páchat velmi závažné sexuálně motivované násilné trestné činy, podobné těm, za které byl odsouzen. S odkazem na vyjádření výše zmíněných expertů soud shledal, že stěžovatel přiznal své sadistické fantazie, nicméně se odmítl léčit. Ve věznicích v Celle se přestal účastnit všech aktivit pro osoby v zabezpečovací detenci. Soud zdůraznil, že při posuzování stěžovatelovy nebezpečnosti vzal expert v úvahu i jeho pokročilý věk (69 let), nicméně přesvědčivě objasnil, že stěžovatelova sexuální úchylnka se zásadně nezměnila. Jeho závislost na alkoholu navíc také nebyla dostatečně vyléčena a konzumace alkoholu nadále zvyšovala riziko, že by stěžovatel mohl v případě propuštění na svobodu znovu páchat násilné nebo sexuální trestné činy.

Krajský soud rozhodl, že prodloužení stěžovatelovy detence, ačkoliv byl zadržován již téměř 30 let, bylo stále přiměřené k riziku, které představoval pro společnost. Dále uvedl, že umístění stěžovatele do rezidence s dohledem, jak bylo navrhováno v předchozím rozhodnutí, nebylo v praxi možné.

Soud dále shledal za nezbytné nařizením, aby byla stěžovateli nabídnuta specifická antihormonální léčba, neboť ta garantovala stěžovateli dostatečnou péči v průběhu zabezpečovací detence. Expert W., stejně jako v roce 2012, zdůraznil, že

vězeňské orgány se musí alespoň pokusit stěžovatele léčit vzhledem k tomu, že byl ochotný léčbu medikamenty podstoupit. Bylo prokázáno, že antihormonální léčba, jež měla být stěžovateli nabídnuta, snižuje sadistické fantazie a libido, tudíž mohla snížit stěžovatelovu nebezpečnost.

Dne 1. srpna 2013 podal stěžovatel proti výše zmíněnému rozhodnutí o prodloužení detence odvolání. Odvolací soud odvolání dne 2. září zamítl, když se ztožnil s rozhodnutím krajského soudu i s jeho odůvodněním.

Dne 24. září 2013 podal stěžovatel ústavní stížnost k federálnímu ústavnímu soudu, který se bez udání důvodu odmítl touto stížností zabývat.

Stěžovatelova zabezpečovací detence byla soudem dále několikrát prodlužována, naposledy dne 15. ledna 2015.

PODMÍNKY STĚŽOVATELOVY ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

1. Podmínky detence před dobou, jež je předmětem sporu

Dne 20. února 2012 byl stěžovatel s cílem odlišit zabezpečovací detenci a detenci v rámci trestu odnětí svobody a zabezpečit lepší možnosti léčby v souladu s rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva M. proti Německu a rozsudkem Federálního ústavního soudu přesunut ve věznici Celle do křídla pro osoby v zabezpečovací detenci. Stěžovatel se účastnil skupinové terapie vedené lékařem a kurzu trénování sociálních dovedností. Přestal navštěvovat skupinu pro závislé a odmítl brát léky potlačující jeho libido ze strachu před nežádoucími účinky.

2. Podmínky detence v době, jež je předmětem sporu

Od 2. ledna 2013 byl stěžovatel umístěn v novém centru pro osoby v zabezpečovací detenci, jež bylo jako samostatná budova zřízeno v prostorách Rosdorfské věznice, aby bylo vyhověno požadavku odlišení zabezpečovací detence od trestu odnětí svobody.

V Rosdorfském centru může být umístěno až 45 osob. Zadržované osoby jsou ubytovány v bytových jednotkách o rozloze 23 m², skládajících se z dvou zařízených pokojů a koupelny. S výjimkou osob, které představují zvláštní bezpečnostní riziko, se zadržení mohou od 6:00 do 21:45 hod. volně pohybovat v budově a jejich venkovních prostorách. Mohou si také zařídit a vymalovat vlastní pokoj, od něhož mají vlastní klíče. Pokoje jsou vybaveny kontrolovaným přístupem k internetu včetně emailu, telefonem, CD a DVD přehrávačem a rádiem. Dále mohou využívat společné prostory – kuchyni, jídelnu, obývací pokoj s televizí a pokoje pro hry, ruční práce a cvičení. Venkovní prostory o rozloze asi 1600 m² mohou být využívány k rekreaci, zahradničení či sportování.

Osoby v Rosdorfském centru mohou nosit vlastní oblečení. Mohou si vybrat, zda se budou stravovat jídlem připraveným personálem centra, nebo si připravit vlastní (v takovém případě dostanou kapesné k nákupu jídla v supermarketu, jež

je součástí centra). Osoby v zabezpečovací detenci mohou pracovat, nejsou k tomu ovšem povinny, a mohou pravidelně přijímat návštěvy.

Podle informace vlády byl stěžovatel v předmětné době jedním z 30 osob umístěných v Rosdorfském centru. Vzhledem k povinnosti nabídnout zadrženým osobám potřebnou léčbu a péči pracuje v centru psychiatr, 4 psychologové, 5 sociálních pracovníků a 25 členů vězeňské služby.

Na začátku zabezpečovací detence jsou osoby vyšetřeny za účelem určení nezbytné péče a sestavení osobního léčebného plánu.

Stěžovatel se v průběhu svého pobytu v centru účastnil různých skupinových aktivit, jejichž účelem bylo zamezení nadměrné konzumace alkoholu či diskuze o zkušenostech v průběhu opuštění centra a motivačních sezení s psychologem. Všechny tyto aktivity ovšem v průběhu svého pobytu přestal vykonávat a od srpna 2014 se už neúčastnil žádných terapeutických programů, ač byl opakovaně zván ke skupinovým sezením. Neúčastnil se ani žádných plánovaných volnočasových aktivit a většinu volného času trávil sám sledováním televize. Při odchodech z centra s doprovodem se ukázal jako spolehlivý. Stěžovatel odmítl opakované nabídky k započetí léčby za účelem snížení svého libida ze strachu z vedlejších účinků. V prosinci 2014 poprvé projevil ochotu začít s léčbou.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy

77. Stěžovatel namítal, že soudním příkazem k prodloužení jeho zabezpečovací detence na dobu delší než 10 let, která byla v době spáchání trestných činů a jeho usvědčení nejvyšší zákonem připuštěnou délkou trvání zabezpečovací detence, bylo porušeno jeho právo na svobodu zaručené čl. 5 odst. 1 Úmluvy, jež zní:

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;

...

e) zákonné držení osob ... osob duševně nemocných, alkoholiků ...“.

83.–86. Stěžovatel namítal, že není „osobou duševně nemocnou“ ve smyslu čl. 5 Úmluvy. Tento termín zahrnuje pouze duševně nemocné osoby, jež nemohou být pro své činy shledány trestně odpovědnými, zatímco on netrpí duševní poruchou. Na základě rozhodnutí Soudu v případě Glien proti Německu namítal, že osoby trpící pouze poruchou osobnosti nejsou zpravidla do tohoto pojmu zahrnovány. Stěžovatel dále namítal, že odůvodnění jeho detence jakožto „osoby duševně nemocné“ by se v podstatě rovnalo schválení jeho zabezpečovací detence nad rámec zákonného desetiletého limitu bez jakékoliv změny okolností, v rozporu se

závěry Soudu v případě M. proti Německu (citováno výše). Soud postavil nařízení zabezpečovací detence pouze na hrozbě, kterou stěžovatel představoval pro společnost. Zdali byla ona hrozba důsledkem duševní poruchy, bylo pro Soud irelevantní. Jeho detence jakožto „osoby duševně nemocné“ představovala zřejmě obcházení judikatury Soudu, podle které stěžovatelova zabezpečovací detence nemohla být dále ospravedlněna na základě čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy. Navíc podle stěžovatelova podání, podmínky jeho detence v Rosdorfském centru byly stejné jako ve vězení v Celle, kde byl umístěn předtím. Vzhledem k jeho pokročilému věku je pokračování zabezpečovací detence, jež trvala od roku 2001, nepřiměřené.

...

Hodnocení Soudu

a) Rekapitulace relevantních principů

95. Soud opakuje, že písmena a) až f) čl. 5 odst. 1 Úmluvy obsahují taxativní výčet přípustných důvodů, pro které lze omezit svobodu, a žádné omezení svobody není v souladu s Úmluvou, pokud nespadá pod jeden z těchto vymezených důvodů (viz *Del Rio Prada proti Španělsku*, č. 42750/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. 10. 2013, § 123). Použitelnost jednoho důvodu nevyklučuje současné použití důvodu jiného; detence může být v závislosti na okolnostech odůvodněna více než jedním důvodem (viz *Kharin proti Rusku*, č. 37345/03, rozsudek ze dne 3. 2. 2011, § 31). Pouze úzká interpretace těchto taxativně vymezených důvodů pro omezení svobody je v souladu s účelem čl. 5 Úmluvy, tedy zajištění, že nikdo nebude svévolně zbaven svobody (viz mimo jiné *Winterwerp proti Nizozemí*, č. 6301/73, rozsudek ze dne 24. 10. 1979, § 37; a *Shimovolos proti Rusku*, č. 30194/09, rozsudek ze dne 21. 6. 2011, § 51).

96. Soud dále opakuje, že pojem „osoby duševně nemocné“ podle čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy není přesně definován, neboť jeho význam se neustále vyvíjí podle pokroků činěných v oblasti psychiatrických výzkumů (viz *Winterwerp proti Nizozemí*, citováno výše, § 37; a *Rakevich proti Rusku*, č. 58973/00, rozsudek ze dne 28. 10. 2003, § 26). Osoba nemůže být zbavena osobní svobody na základě duševní poruchy, pokud nejsou naplněny následující 3 základní podmínky: za prvé, musí být prokázáno, že osoba trpí duševní poruchou, která byla určena kompetentní autoritou na základě objektivního znaleckého posudku; za druhé, duševní porucha musí vykazovat takový druh či stupeň, který opodstatňuje obligatorní zbavení osobní svobody; za třetí, platnost pokračování ve zbavení osobní svobody závisí na trvání poruchy (viz *Winterwerp proti Nizozemí*, citováno výše, § 39; a *Stanev proti Bulharsku*, č. 36760/06, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 1. 2012, § 145).

97. Duševní porucha vykazující takový stupeň, který opodstatňuje obligatorní zbavení osobní svobody, může být shledána v případě, kdy zbavení osobní svobo-

dy je nezbytné z důvodu terapie, podávání léků nebo další klinické léčby k vyléčení či zmírnění jejího stavu, ale také v případě, že osoba potřebuje kontrolu a dohled, aby se zamezilo tomu, že například ublíží sobě nebo někomu jinému (srov. například Witold Litwa proti Polsku, č. 26629/95, rozsudek ze dne 4. 4. 2000, § 60; a Hutchison Reid proti Spojenému království, č. 50272/99, rozsudek ze dne 20. 2. 2003, § 52).

98. Při rozhodování, zda má být osoba zadržena jako „duševně nemocná“, mají vnitrostátní orgány určitou míru uvážení, konkrétně ve věci klinické diagnózy, vzhledem k tomu, že jsou to primárně vnitrostátní orgány, které hodnotí v konkrétním případě předložené důkazy. Úkolem Soudu je přezkoumávat soulad jejich rozhodnutí s Úmluvou (srov. Winterwerp proti Nizozemí, citováno výše, § 40; X. proti Spojenému království, č. 7215/75, rozsudek ze dne 5. 11. 1981, § 43; H. L. proti Spojenému království, č. 45508/99, rozsudek ze dne 5. 10. 2004, § 98, ECHR 2004-IX; S. proti Německu, č. 3300/10, rozsudek ze dne 28. 6. 2012, § 81). Rozhodující dobou, kdy musí být spolehlivě určeno, že je osoba duševně nemocná podle požadavku čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy, je doba přijetí opatření, které tuto osobu zbavuje svobody (srov. Luberti proti Itálii, č. 9019/80, rozsudek ze dne 23. 2. 1984, § 28, řada A, č. 75; B. proti Německu, č. 61272/09, rozsudek ze dne 19. 4. 2012, § 68).

99. Navíc musí existovat vztah mezi důvodem zakládajícím oprávněné zbavení osobní svobody a místem a podmínkami detence. V zásadě bude „detence“ psychicky nemocného pacienta v souladu se zákonem pro účely čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy pouze tehdy, bude-li vykonávána v nemocnici, klinice nebo jiném vhodném zařízení (viz Hutchison Reid proti Spojenému království, citováno výše, § 49; Brand proti Nizozemí, č. 49902/99, rozsudek ze dne 11. 5. 2004, § 62; Kallweit proti Německu, č. 17792/07, rozsudek ze dne 13. 1. 2011, § 46; Glien proti Německu, č. 7345/12, rozsudek ze dne 28. 11. 2013, § 75).

100. K významu pojmu „alkoholik“ ve světle cíle a účelu čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy, Soud opakuje následující. Cíl a účel tohoto ustanovení nemůže být interpretován jako umožňující zadržení pouze „alkoholiků“ v úzkém slova smyslu jakožto osob s klinickou diagnózou „alkoholismu“. Osoby, jež nejsou lékařsky diagnostikovány jako „alkoholici“, ale jejichž chování pod vlivem alkoholu představuje hrozbu pro společnost či pro ně samé, mohou být vzaty do vazby za účelem ochrany společnosti nebo jejich vlastních zájmů, jako jsou jejich zdraví nebo osobní bezpečnost. Toto ustanovení nicméně nedovoluje zadržení osoby pouze z důvodu požití alkoholu (viz Witold Litwa proti Polsku, citováno výše, § 61–62; Hila Hafsteinsdóttir proti Islandu, č. 40905/98, rozsudek ze dne 8. 6. 2004, § 42; Kharin proti Rusku, citováno výše, § 34; S. proti Německu, citováno výše, § 83).

101. Jakékoliv zbavení osobní svobody musí kromě naplnění jedné z výjimek stanovených v písmenech a) až e) čl. 5 odst. 1 Úmluvy být také „zákonné“. V otázce

ce „zákonosti“ zadržení, včetně otázky, zda byl dodržen „postup předepsaný zákonem“, Úmluva v zásadě odkazuje na národní právo a stanovuje povinnost přizpůsobit jeho hmotná i procesní pravidla (viz, mezi mnoha jinými, Erkaló proti Nizozemí, č. 23807/94, rozsudek ze dne 2. 9. 1998, § 52, Reports 1998-VI; Baranowski proti Polsku, č. 28358/95, rozsudek ze dne 28. 3. 2000, § 50, ECHR 2000-III; a Saadi proti Spojenému království, č. 13229/03, rozsudek velkého senátu ze dne 29. 1. 2008, § 67, ECHR 2008).

102. Soulad s národním právem však není dostačující, jelikož čl. 5 odst. 1 Úmluvy navíc vyžaduje, aby ke každému zbavení osobní svobody docházelo se zachováním účelu ochrany jednotlivce proti svévoli (viz, mezi mnoha jinými, Winterwerp proti Nizozemí, citováno výše, § 37 a 45; Saadi proti Spojenému království, citováno výše, § 67; a Reiner proti Německu, č. 28527/08, rozsudek ze dne 19. 1. 2012, § 83).

b) Aplikace principů na současný případ

i) Důvody pro zbavení osobní svobody

103. Soud byl vyzván, aby určil, zdali stěžovatelova zabezpečovací detence v čase, na který si stěžuje, byla odůvodněna některým z důvodů uvedených v písmenech a) až e) čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

104. Soud na začátek podotýká, že stěžovatel byl držen v zabezpečovací detenci na základě rozhodnutí krajského soudu v roce 1986, kterým byla vedle jeho trestního odsouzení nařízena, přičemž přesahovala maximální povolenou dobu trvání 10 let podle zákona použitelného v době spáchání trestných činů a jeho odsouzení. Vzhledem k závěrům učiněným v případě M. proti Německu (citováno výše § 97–100) Soud shledává, že umístění stěžovatele v zabezpečovací detenci nemohlo být odůvodněno podle čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy. Nejednalo se nadále o zadržení „po odsouzení“ příslušným soudem vzhledem k nedostatku příčinné souvislosti mezi stěžovatelovým odsouzením v roce 1986 a jeho pokračujícím zbavením osobní svobody.

105. Soud tedy musí prozkoumat, zda, jak tvrdí vláda a napadá stěžovatel, byla jeho zabezpečovací detence odůvodněna podle čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

ii) Zadržení osoby „duševně nemocné“ nebo „alkoholika“

106. Soud především prozkoumá, zda držení stěžovatele v zabezpečovací detenci mohlo být odůvodněno jako zadržení osoby „duševně nemocné“ v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy. Dle ustálené judikatury Soudu (viz odst. 96 a 98 výše) takové zadržení zaprvé vyžaduje, aby v době rozhodnutí o pokračování zadržovací detence bylo spolehlivě určeno, že je stěžovatel duševně nemocný. Jinými slovy duševní porucha musí být konstatována příslušnými autoritami na základě objektivního lékařského posudku.

107. Soud poznamenává, že krajský i odvolací soud se ztotožnily se závěry expertů, že stěžovatel trpí sexuálními sadismem, a určily, že se jedná o duševní poruchu ve smyslu trestního zákoníku a zákona o léčebné detenci.

108. Při rozhodování, zda vnitrostátní soudy mohly konstatovat, že stěžovatel trpí duševní poruchou ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy, Soud podotýká, že podle příslušných norem vnitrostátního práva soudy odpovědné za výkon trestu mohly nařídít pokračování trvání zabezpečovací detence, mimo další požadavky, pouze v případě, pokud shledaly, že osoba trpí duševní poruchou. Předmětný požadavek byl ve skutečnosti přijat na základě přísnějších standardů ustanovených Federálním ústavním soudem pro pokračování zpětně prodlužované zabezpečovací detence.

109. Povinnost vnitrostátních soudů již tedy nespočívala pouze v určení, zda existovalo riziko, že v případě propuštění na svobodu bude předmětná osoba znovu páchat trestnou činnost vzhledem ke svým kriminálním sklonům, bez přihlížení k tomu, zda se jedná o výsledek jejího duševního stavu, nebo ne (k tomu viz Kallweit proti Německu, citován výše, § 56; O. H. proti Německu, č. 4646/08, rozsudek ze dne 24. 11. 2011, § 79; a Kronfeldner proti Německu, č. 21906/09, rozsudek ze dne 19. 1. 2012). Soudy byly povinny prokázat, že zadržovaná osoba trpí duševní chorobou, v důsledku které je vysoce pravděpodobné, že by páchala nejzávažnější násilné nebo sexuální trestné činy (k tomu viz Glien proti Německu, citováno výše, § 80).

110. Soud je proto přesvědčený, že národní soudy v předmětném řízení byly kompetentními orgány k určení, že stěžovatel trpěl duševní poruchou, minimálně z hlediska platného národního práva. Závěry soudů byly založeny na aktuální zprávě z 8. 6. 2013 vypracované externím psychiatrickým expertem, a tedy na objektivním lékařském posudku

111. Zbývá posoudit, zda národní soudy také určily, že stěžovatel je osobou „duševně nemocnou“, tedy že trpí duševní poruchou pro účely čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy. Stěžovatel v tomto směru namítal, že interpretace pojmu „duševní porucha“ národními soudy byla širší než pojem „duševně nemocná osoba“ a že on netrpěl duševní chorobou.

112. Soud poznamenává, že v rámci předmětného řízení vnitrostátní soudy, které se ztotožnily se závěry psychiatrických expertů, se kterými případ konzultovaly, určily, že stěžovatel v dané době trpěl sexuálními sadismem, sexuálními deviacími, pro něž byla nezbytná léčba a terapie. Národní soudy dále zdůraznily, že tato diagnóza potvrzuje předešlé závěry mnoha expertů, že stěžovatel trpěl poruchou sexuální orientace se sadomasochistickými, fetišistickými a pedofilními prvky. V tomto kontextu Soud dále poznamenává, že již dříve – v době spáchání trestných činů – bylo zjištěno, že stěžovatel trpí sexuálními deviacími, což byl také důvod nařízení zabezpečovací detence. Jeho mentální abnormalita v kombinaci s konzumací alkoholu u něj vedla ke snížení přičetnosti v době spáchání výše rozebraných skutků. Zdá

se, že stěžovatelův stav zůstal od jeho trestního odsouzení v roce 1986 prakticky nezměněn.

113. Soud opakuje, že přípustné důvody pro zbavení osobní svobody vyjmenované v čl. 5 odst. 1 Úmluvy musí být vykládány restriktivně (viz odst. 95 výše). Duševní porucha musí být tak závažná, že je nezbytná péče v nemocnici, na klinice nebo v jiném vhodném zařízení, aby mohla být považována za duševní poruchu ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy (viz Glien proti Německu, citováno výše, § 85). Soud v tomto ohledu již poznamenal, že pojem „osoba duševně nemocná“ (anglicky *persons of unsound mind*, francouzsky *aliéné*) v čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy se zdá být pojmem užším než „duševní porucha“ (*psychische Störung*), na který odkazuje německý zákon o léčebné detenci (viz Glien proti Německu, citováno výše, § 87).

114. Nicméně v daném případě má Soud za to, že duševní porucha, kterou stěžovatel trpěl a která byla národními soudy stěžovateli shledána, byla dostatečně závažná, aby byla pojata jako skutečná duševní porucha ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy. Specifická sexuální úchylna a sexuální sadismus diagnostikované stěžovateli vyžadovaly nezbytně jak léčbu pomocí medikace pod lékařským dohledem, tak terapii. Při kombinaci se stěžovatelovým užíváním alkoholu byla jeho porucha shledána tak závažnou, že snižovala jeho přičetnost v době spáchání trestných činů. Odsuzující soud také zvážil možnost stěžovatelova umístění v psychiatrické nemocnici, k tomuto však nakonec nepřistoupil, neboť měl pochybnosti o tom, zda stěžovatelův stav, který v podstatě vyžadoval léčbu, ještě stále může být léčen.

115. Soud je dále přesvědčen, že stěžovatelova duševní porucha byla takového druhu či stupně, že vyžadovala obligatorní zbavení osobní svobody. Národní soudy shledaly, že existuje vysoké riziko, že by stěžovatel v případě propuštění na svobodu páchal velmi závažné sexuálně motivované trestné činy podobné těm, za které již byl odsouzen – tedy konkrétně dva pokusy o vraždu v jednom případě v souběhu s pokusem o znásilnění. Navíc platnost prodloužovaného zadržování stěžovatele závisela na trvání jeho dušení poruchy. Podle zákona mohlo být prodloužení stěžovatelovy zabezpečovací detence nařízeno pouze v případě a pouze tak dlouho, dokud existovalo vysoké riziko, že by se v případě propuštění dopustil recidivy v důsledku své poruchy.

116. Z výše uvedeného vyplývá, že stěžovatel byl osobou „duševně nemocnou“ podle čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

117. Ve světle tohoto zjištění Soud konstatuje, že může nechat stranou otázku, zda stěžovatel, jemuž byla diagnostikována závislost na alkoholu bez konzumace alkoholu od jeho zatčení v roce 1985 a jenž spáchal trestné činy, ze kterých byl usvědčen, pod vlivem alkoholu, spadá také do kategorie „alkoholiků“ pro účely čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

iii) Vhodné zařízení pro duševně nemocného pacienta

118. Soud opakuje, že dle jeho ustálené judikatury bude detence osoby jako osoby duševně nemocné zákonná z hlediska čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy pouze tehdy, bude-li vykonávána v nemocnici, klinice nebo v jiném vhodném zařízení (viz § 99).

119. Soud poznamenává, že v průběhu období, jež je pokryto napadeným rozhodnutím, tedy od 26. 7. 2013 (datum rozhodnutí krajského soudu) do 25. 4. 2014 (kdy krajský soud znovu prodloužil stěžovateli zabezpečovací detenci v novém přezkumném řízení), byl stěžovatel umístěn v nově zbudovaném Rosdorfském centru zabezpečovací detence, ve zvláštní budově umístěné na pozemcích Rosdorfské věznice.

120. Soud konstatuje, že stěžovatelova situace se tedy liší od mnoha jiných případů před Soudem (např. M. proti Německu, citováno výše), kdy detence stěžovatelů jakožto „osob duševně nemocných“ pokračovala v oddělených křídlech pro osoby v zabezpečovací detenci v různých věznicích. Soud opakovaně prohlásil, že tito stěžovatelé nebyli drženi v zařízeních vhodných pro detenci duševně nemocných pacientů (viz Kallweit proti Německu, citováno výše, § 57; O. H. proti Německu, citováno výše, § 87–92; Kronfeldner proti Německu, citováno výše, § 80–85; a Glien proti Německu, citováno výše, § 92–106).

121. Soud má za to, že Rosdorfské centrum zabezpečovací detence bylo vybudováno tak, aby vyhovovalo zásadnímu rozsudku Federálního ústavního soudu o zabezpečovací detenci. V tomto rozsudku, který byl vydán na základě rozsudku tohoto Soudu ze dne 17. 12. 2009 v případě M. proti Německu (citováno výše) o zpětně prodlužované zabezpečovací detenci, Federální ústavní soud prohlásil všechna relevantní ustanovení trestního zákoníku o ukládání a době trvání zabezpečovací detence za neslučitelná se základním právem na osobní svobodu osob v zabezpečovací detenci. Soud shledal, že tato ustanovení nenaplňovala ústavní požadavek na rozlišení mezi zabezpečovací detencí a odnětím svobody. Federální ústavní soud nařídil, aby nová legislativa nabyla účinnosti nejpozději 1. 6. 2013.

122. Vzhledem k uvedenému požadavku zákonodárce přijal nová pravidla o výkonu zabezpečovací detence na federální úrovni v zákoně o zabezpečovací detenci, který nabyl účinnosti 1. 6. 2013. Článek 66c trestního zákoníku nyní stanoví, že zabezpečovací detence musí být vykonávána v zařízeních, které osobám v detenci nabízí individuální a intenzivní péči. Tyto osoby musí být podporovány v účasti zejména na psychiatrické, psychotherapeutické nebo socioterapeutické léčbě mířené na snížení rizika, které představují pro společnost. Za účelem dodržení těchto podmínek stanovených legislativou i judikaturou v praxi a za účelem uvedení současného ubytování osob v detenci do souladu s těmito podmínkami byly na pozemcích mnoha věznic v Německu dokončeny rozsáhlé stavební práce.

123. Vnímaje tento vývoj, Soud vítá rozsáhlá opatření přijatá v žalovaném státě na soudní, legislativní i výkonné úrovni s cílem uvést zabezpečovací detenci do

souladu s požadavky základního práva na svobodu (viz také Glien proti Německu, citováno výše, § 99).

124. Aby Soud mohl zjistit, zda místo, kam byl stěžovatel umístěn do zabezpečovací detence, může být označeno jako vhodné pro duševně nemocné pacienty, musí zhodnotit specifické podmínky detence v Rosdorfském centru zabezpečovací detence. Soud v tomto kontextu poznamenává, že nový režim zabezpečovací detence se vztahuje na všechny osoby umístěné v dané formě detence, bez ohledu na to, zdali byla jejich detence zpětně prodloužena, a s přihlédnutím k duševní poruše dané osoby.

125. Co se týče situace ohledně zaměstnanců v Rosdorfském centru zabezpečovací detence, Soud má za to, jak bylo předloženo vládou a nerozporováno stěžovatelem, že personál se skládal z jednoho psychiatra, 4 psychologů, 5 sociálních pracovníků a 25 členů obecné vězeňské služby pro celkem v té době 30 osob v detenci. Uvedená personální situace, jež byla podobná jako situace v psychiatrické nemocnici ve stejné spolkové zemi, dala daným autoritám možnost řešit stěžovatelovu duševní poruchu.

126. Ke konkrétní péči nabízené stěžovateli kvůli jeho duševní poruše Soud poznamenává, že krajský soud ve shodě s expertem W. považoval za zásadní, aby stěžovateli byla nabídnuta léčba ke snížení jeho sadistických fantazií a libida, resp. jeho nebezpečnosti. Ve shodě s tímto názorem krajský soud, využívaje dalších kompetencí, které mu byly svěřeny na základně nové právní úpravy, nařídil autoritám z Rosdorfského centra, aby do tří měsíců stěžovateli nabídly takovou léčbu. V léčebném plánu stěžovatele bylo zdokumentováno, že mu taková léčba byla opakovaně nabízena, avšak stěžovatel ji v době, která je předmětem sporu, odmítl ze strachu z vedlejších účinků. Navíc stěžovatel odmítl opakované nabídky, aby se zapojil do skupinových sezení léčebného programu pro pachatele trestné činnosti.

127. Soud dále poukazuje na to, že z léčebného plánu Rosdorfského centra vyšlo najevo, že stěžovatel byl několikrát úspěšně pobízen, aby se účastnil skupinové terapie zaměřené na předejití recidivy týkající se přílišné konzumace alkoholu od července 2013 do srpna 2014. Také mu bylo mnohokrát dovoleno pod dohledem opustit zařízení a účastnit se skupinových sezení, na kterých osoby v detenci diskutovaly o zážitcích při opuštění zařízení. Navíc měl minimálně na začátku doby, jež je předmětem sporu, každých 14 dní motivační sezení s psychologem a účastnil se skupinových rezidenčních setkání, avšak následně se rozhodl přestat tato setkání navštěvovat.

128. Po zhodnocení podmínek stěžovatelovy detence v Rosdorfském centru zabezpečovací detence a nabízené léčby s ohledem k jeho duševní poruše Soud konstatuje, že po stěžovatelově přemístění do centra se zásadně změnila léčebná a terapeutická péče, která mu byla nabízena. Soud je přesvědčen, že stěžovateli bylo nabídnuto terapeutické prostředí vhodné pro osobu zadržovanou jakožto duševně nemocného pacienta, a z toho důvodu byl zadržován v zařízení vhodném pro detenci takových pacientů.

iv) „Zákonnost“ detence „v souladu s procesními předpisy“

129. Soud musí dále určit, zda bylo stěžovatelovo umístění do zabezpečovací detence „zákonně“ a „v souladu s procesními předpisy“, jak to vyžaduje čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy. Soud je přesvědčen, že příkaz pro prodloužení stěžovatelovy zabezpečovací detence byl v souladu s hmotněprávními i procesněprávními pravidly národního práva.

130. Detence ovšem musí být také v souladu s účelem čl. 5 odst. 1 Úmluvy, který představuje ochranu jednotlivce před zbavením osobní svobody svévolným způsobem (viz § 102). V souvislosti s tím Soud poznamenává, že v době, kdy národní soudy vydaly příkaz k pokračování stěžovatelovy zabezpečovací detence kvůli jeho nebezpečnosti, bylo stěžovateli 69 let a zbavení jeho osobní svobody tou dobou trvalo již více než 27 let.

131. Národní soudy se výslovně zabývaly otázkou, zdali stěžovatel vzhledem ke svému pokročilému věku může být stále považován za společnosti nebezpečného na základě jeho sexuální deviace. Soudy však, při vzetí do úvahy závěry psychiatrického odborníka, se kterým případ konzultovaly, shledaly, že stěžovatelův sexuální sadismus se s jeho věkem nezmenšil. Přestože přihlédly k tomu, že stěžovatel byl zbaven osobní svobody po dobu téměř 30 let, konstatovaly, že existuje vysoké riziko, že by se v případě propuštění pokusil páchat další násilné a sexuální trestné činy. Vzhledem k tomu, že stěžovatel tedy představoval významnou hrozbu pro společnost, soudy hodnotily prodloužení jeho detence jako přiměřené a současně vysvětlily, že stěžovatelova detence v rezidenci s dohledem, která by taktéž představovala zbavení osobní svobody, nebyla v praxi možná.

132. Na základě výše uvedených důvodů, které Soud považuje za relevantní, je Soud přesvědčen, že stěžovatelova zabezpečovací detence nebyla svévolná. Lze ji tedy označit za „zákonnou“ a „v souladu s procesními předpisy“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

v) *Závěr*

133. Soud proto uzavírá, že stěžovatelova zabezpečovací detence v době, jež je předmětem sporu, byla odůvodněna čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy jakožto zákonná, nařízená v souladu s procesními předpisy, a tedy detence osoby duševně nemocné.

134. Neexistuje proto žádné porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

II. K tvrzenému porušení čl. 7 odst. 1 Úmluvy

135. Stěžovatel dále tvrdil, že zpětné prodloužení jeho zabezpečovací detence, přesahující tehdy maximální povolenou 10letou dobu, je porušením zákazu ukládání přísnějšího trestu, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu podle čl. 7 odst. 1 Úmluvy, který zní následovně:

„Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.“

...

Hodnocení Soudu

a) Rekapitulace relevantních principů

149. Soud opakuje, že záruka zakotvená v čl. 7 Úmluvy, která je základním prvkem právního státu, zaujímá přední místo v systému ochrany garantované Úmluvou, jak je zdůrazněno také faktem, že od tohoto závazku nelze podle čl. 15 Úmluvy odstoupit ani v případě války nebo jiného veřejného ohrožení státní existence. Tato záruka by měla být vykládána a aplikována, jak to vyplývá z jejího smyslu a účelu, takovým způsobem, aby poskytovala efektivní ochranu proti svěvolnému trestnímu stíhání, odsouzení a trestu (viz M. proti Německu, citováno výše, § 117).

150. Rozsah konceptu „trestu“ podle čl. 7 Úmluvy je autonomní. K tomu, aby byla zachována efektivní ochrana poskytovaná tímto článkem, musí být Soudu umožněno jít do hloubky a určit, zda je určité opatření v podstatě „trestem“ ve smyslu tohoto ustanovení (viz Welch proti Spojenému království, č. 17440/90, rozsudek ze dne 9. 2. 1995, § 27, řada A, č. 307-A; Jamil proti Francii, č. 15917/89, rozsudek ze dne 8. 6. 1995, § 30, řada A, č. 317-B; a Del Rio Prada proti Španělsku, citováno výše, § 8). Znění věty druhé čl. 7 odst. 1 Úmluvy ukazuje na to, že výchozí bod – a tedy velmi důležitý faktor (viz Glien proti Německu, citováno výše, § 121) – při určování, zda se jedná o trest, je ten, zda dané opatření bylo uloženo jako výsledek odsouzení za „trestný čin“. Dalšími relevantními skutečnostmi jsou charakteristika opatření podle národního práva, jeho podstata a účel, řízení ovlivňující jeho uložení a výkon a jeho přísnost (viz Welch proti Spojenému království, citováno výše, § 28; Van der Velden proti Nizozemí, č. 29514/05, rozhodnutí ze dne 7. 12. 2006, ECHR 2006-XV; a Kafkaris proti Kypru, č. 21906/04, rozsudek ze dne 12. 2. 2008, § 142, ECHR 2008). Závažnost opatření však není sama o sobě rozhodující, vzhledem k tomu, že mnoho netrestních opatření preventivní povahy, stejně tak jako opatření, jež musí být klasifikována jako trest, mohou mít významný vliv na zainteresovanou osobu (viz Welch proti Spojenému království, citováno výše, § 32; M. proti Německu, citováno výše, § 120; a Del Rio Prada proti Španělsku, citováno výše, § 82).

b) Aplikace těchto principů na současný případ

i) Zda se jednalo o opatření přísnější než to, které bylo platné v době spáchání trestných činů

151. Při určení, zdali stěžovatelova detence jakožto výsledek napadených rozhodnutí byla v souladu se zákazem retroaktivity trestání podle čl. 7 odst. 1 Úmluvy, musí Soud nejdříve zjistit, jestli prodloužená detence byla přísnějším opatřením než to, které bylo aplikovatelné v době spáchání trestných činů stěžovatelem.

152. Soud poznamenává, že národní soudy nařídily stěžovateli pokračování v zabezpečovací detenci nad rámec 10 let. Stěžovatel spáchal trestné činy pokusu o vraždu společně s pokusem o znásilnění a nebezpečné napadení, za něž byla zabezpečovací detence nařízena, mezi 7. červencem a 3. říjnem 1985. V té době měl odsuzující soud poprvé možnost nařídít zabezpečovací detenci podle tehdy účinného trestního zákoníku, což znamenalo, že stěžovatel mohl být držen v zabezpečovací detenci maximálně po dobu 10 let. Na základě následné novelizace příslušných ustanovení trestního zákoníku v roce 1998, která zrušila maximální možnou dobu detence s okamžitou platností, soudy zodpovědné za výkon trestu nařídily v napadeném řízení pokračování stěžovatelovy zabezpečovací detence nad desetiletý limit. Stěžovatelova zabezpečovací detence tedy byla, stejně jako v případě M. proti Německu (citováno výše), prodloužena se zpětným efektem na základě zákona přijatého poté, co stěžovatel spáchal trestné činy.

ii) Zda bylo opatření „trestem“

153. Při posouzení, zda by stěžovatelova zabezpečovací detence měla být klasifikována jako „trest“ pro účely čl. 7 odst. 1 věty druhé Úmluvy, Soud poznamenává, že v rozsudku M. proti Německu (citováno výše § 124–133) bylo konstatováno, že zabezpečovací detence nařízená a vykonávaná podle tehdy účinného trestního zákoníku musela být klasifikována jako „trest“. V případě Glien proti Německu (citováno výše, § 120–130) Soud shledal, že stěžovatelova zabezpečovací detence, tak jak byla vykonávána v přechodném období po rozsudku Federálního ústavního soudu ze dne 4. 5. 2011, ale před nabytím účinnosti zákona o zabezpečovací detenci dne 1. 6. 2013 na federální úrovni, stále zakládala „trest“ ve smyslu čl. 7 odst. 1 Úmluvy. Soud shledal, že v porovnání se situací v případě M. proti Německu v daném případě nenastaly u výkonu stěžovatelovy zabezpečovací detence podstatné změny.

154. Soud bere v potaz argument vlády, že stěžovatelova zabezpečovací detence, vzhledem k podstatným právním změnám i jejich praktické implementaci, již dále nenaplnovala pojem „trest“ ve smyslu čl. 7 odst. 1 Úmluvy, přinejmenším v době po červnu 2013, jež je předmětem sporu. Toto bylo napadeno stěžovatelem, který tvrdil, že ve výkonu jeho zabezpečovací detence, hlavně vzhledem k jeho léčbě, nenastaly žádné zásadní změny.

iii) Opatření nařízené na základě odsouzení za trestný čin

155. Při určení, zda byla stěžovatelova zabezpečovací detence, kterou napadl a jež byla vykonávána v souladu s novým zákonem o zabezpečovací detenci, „trestem“, Soud poznamenává, že jako výchozí bod a zároveň velmi významný faktor je třeba zjistit, jestli bylo předmětné opatření nařízeno na základě odsouzení za „trestný čin“ (viz § 150).

156. Stěžovatelova zabezpečovací detence byla původně nařízena krajským soudem rozsudkem ze dne 18. 4. 1986 podle čl. 66 odst. 2 trestního zákoníku, společně s jeho odsouzením za několik trestných činů, včetně pokusu o vraždu sbíhajícím se s pokusem o znásilnění. Na základě výše zmíněného ustanovení bylo možné nařídit zabezpečovací detenci pouze osobě, která jako stěžovatel, kromě jiných podmínek, byla odsouzena k nejméně tříletému trestu odnětí svobody za nejméně tři úmyslné trestné činy.

157. Soud dále poznamenává, že stěžovatel byl vzat do zabezpečovací detence na základě příkazu z rozsudku krajského soudu z roku 1986. Další požadavky zákona, které musely být splněny, aby mohla být stěžovatelova zabezpečovací detence prodloužena, nemění nic na skutečnosti, že prodloužováno bylo právě původní nařízení zabezpečovací detence, které bylo vydáno v roce 1986, i když na základě dalších omezujících podmínek.

158. Navíc nebyla využita možnost poskytnutá zákonem o léčebné detenci, aby byla stěžovatelova detence založena na rozhodnutí civilní sekce příslušného krajského soudu, které by ho umístilo do vhodného zařízení pro duševně nemocné pacienty s ohledem na jeho současnou nebezpečnost. Na rozdíl od zabezpečovací detence podle trestního zákoníku zbavení osobní svobody podle zákona o léčebné detenci není opatřením uloženým na základě a společně s odsouzením za trestný čin, i přesto, že může být nařízena pouze osobám, jež spáchaly určité závažné trestné činy a byly v minulosti umístěny v zabezpečovací detenci. Jedná se o opatření nařízené civilními soudy, mimo kontext trestního práva, zaměřené na lékařskou a terapeutickou péči o osoby trpící duševní poruchou, u kterých se dříve ukázalo, že představují vysoké riziko pro společnost, a to spácháním závažných trestných činů (viz Glien proti Německu, citováno výše, § 122).

159. Soud tedy shledává, že stěžovatelova zabezpečovací detence byla nařízena na základě jeho odsouzení pro „trestný čin“, a jeho situace se tedy v tomto ohledu neliší od případu M. proti Německu (citováno výše, § 124) a Glien proti Německu (citováno výše, § 121).

160. Soud bude pokračovat zvážením dalších relevantních okolností, aby určil, zda stěžovatelova zabezpečovací detence byla „trestem“ pro účely čl. 7 odst. 1 Úmluvy.

iv) Charakteristika opatření v národním právu

161. Co se týče klasifikace zabezpečovací detence v národním právu, Soud poznamenává, že v Německu není a nikdy nebyla považována za trest, na který by

se vztahoval absolutní, ústavní zákaz retroaktivity (viz M. proti Německu, citováno výše, § 125–126; a Glien proti Německu, citováno výše, § 124). Federální ústavní soud ve svém zásadním rozsudku ze dne 4. 5. 2011 znovu potvrdil, v rozporu se závěry Soudu v souvislosti s čl. 7 odst. 1 Úmluvy, že zabezpečovací detence nebyla trestem pro účely absolutního zákazu zpětné aplikace trestního práva. Dále konstatoval, že dřívější ustanovení trestního zákoníku o ukládání a době trvání zabezpečovací detence nicméně nenaplnily ústavní požadavek na odlišení mezi čistě preventivními prostředky nápravy, jako je zabezpečovací detence, a tresty, jako je odsouzení k trestu odnětí svobody. Ústavní soud tedy nařadil zákonodárci novelizovat ustanovení o zabezpečovací detenci v trestním zákoníku a zohlednit daný rozdíl.

162. V souladu s tímto požadavkem legislativní změny trestního zákoníku představené zákonem o zabezpečovací detenci vysvětlují a rozšiřují rozdíly mezi tím, jakým způsobem jsou zabezpečovací detence a trest odnětí svobody vykonávány. Potvrzují a rozšiřují tak rozdíly mezi prostředky nápravy a prevence, jako je zabezpečovací detence podle ustanovení trestního zákoníku, a prostředky, které jsou klasifikovány jako tresty dle ustáleného dvojkolejného systému sankcí v německém trestním právu (viz M. proti Německu, citováno výše, § 45 a násl. a § 125).

163. V tomto kontextu Soud souhlasí se závěry Federálního ústavního soudu, že schematický příklon ústavního pojmu „trest“ k tomu dle Úmluvy není povinný, pokud v zásadě splňuje minimální požadavky stanovené Úmluvou. Jak již Soud nastínil ve své judikatuře, termín „trest“ v čl. 7 odst. 1 Úmluvy musí být interpretován autonomně, s ohledem na klasifikaci obdobných prostředků v dalších smluvních státech Úmluvy (viz M. proti Německu, citováno výše, § 126; a Glien proti Německu, citováno výše, § 124).

v) Podstata opatření

164. Soud dále prozkoumá povahu opatření zabezpečovací detence. Na začátek poznamenává, stejně jako v případech M. proti Německu (citováno výše, § 127) a Glien proti Německu (citováno výše, § 125), že stejně jako trest odnětí svobody i zabezpečovací detence znamená zbavení osobní svobody. Nicméně na rozdíl od výše zmíněných případů stěžovatelova zabezpečovací detence nebyla vykonávána v odděleném křídle běžného vězení, nýbrž v křídle pro osoby v zabezpečovací detenci. V kritické době byl stěžovatel držen jako osoba „duševně nemocná“ v centru zabezpečovací detence na pozemcích věznice v Rosdorfu, kde mu byla nabídnuta léčba za účelem vypořádání se s jeho duševní poruchou (srov. Berland proti Francii, č. 42875/10, rozsudek ze dne 3. 9. 2015, § 44).

165. Při určování, zda v tomto případě existovaly, na rozdíl od výše zmíněných případů, podstatné rozdíly mezi tím, jak byla vykonávána stěžovatelova zabezpečovací detence a trest odnětí svobody, Soud konstatuje, že zabezpečovací detence se nyní řídí specifickými ustanoveními obsaženými zejména v čl. 66c trestního

zákoníku a v dolnosaském zákoně o zabezpečovací detenci. Aby bylo vyhověno ústavnímu požadavku odlišit zabezpečovací detenci od trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence je nyní vykonávána v oddělené budově na pozemcích Rosdorfské věznice.

166. Materiální podmínky osob v zabezpečovací detenci v daném centru jsou o mnoho lepší než podmínky osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Osoby v zabezpečovací detenci jsou umístěny ve větších a dobře vybavených bytových jednotkách, jsou jim k dispozici společné prostory a vybavení k zábavě a je jim poskytnuta větší osobní svoboda, včetně svobody pohybu. Navíc osobám v zabezpečovací detenci je nabízena a je jim k dispozici individuální a intenzivní psychiatrická, psychoterapeutická a socioterapeutická léčba zaměřená na snížení rizika, které představují pro společnost, jak je požadováno výše uvedenými právními normami. I přesto, že zabezpečovací detence zůstává reakcí státu na spáchání trestných činů, jež zbavuje osoby osobní svobody, Soud je ujištěn v tom, že způsob, jakým je toto opatření vykonáváno, se značně proměnil.

167. Z pohledu Soudu jsou změny podstaty zabezpečovací detence pro osoby zadržované jako duševně nemocné pacienty, jako je i stěžovatel, zásadní. Soud pokládá za velmi významné, že zákon nově vyžaduje splnění podmínky shledání osoby duševně nemocnou k oprávnění zpětného prodloužení zabezpečovací detence. Tento prvek nebyl pro soud vydávající rozsudek nařizující zabezpečovací detenci v roce 1986 významný, a odlišuje tak podstatu detence osob, jichž se toto opatření týká. Ačkoliv spojení opatření s trestným činem, k němuž byl nařízeno, není úplně přerušeno, podstata opatření pro osobu, již se týká, spočívá v lékařské a terapeutické péči.

168. Přitom individualizovaná a posílená lékařská a terapeutická péče, která je nyní poskytována, je pro duševně nemocné pacienty zvláště důležitá.

169. Soud má za to, že stěžovateli byla, v souladu s novým konceptem zabezpečovací detence, tak jak je regulována od roku 2013, nabídnuta péče s cílem vypořádat se s jeho duševní poruchou, což bylo stěžovatelem i částečně akceptováno. Léčba se konkrétně skládala z podávání léků, léčebného programu pro pachatele trestných činů, pravidelných sezení s psychologem a léčby zaměřené na předcházení opětovné nadměrné konzumaci alkoholu. Soud tedy shledává, že po stěžovatelově přemístění do Rosdorfského centra nastala zásadní změna v lékařské a terapeutické péči, která mu byla nabízena. Podstata zabezpečovací detence se tedy v případě stěžovatele, jehož detence byla prodloužena na základě závažného nebezpečí, které pro společnost v důsledku své duševní poruchy představoval, změnila.

vi) Účel opatření

170. Co se týče účelu zabezpečovací detence nařízené stěžovateli, Soud se domnívá, že v případech M. proti Německu (citováno výše, § 128–130) a Glien

proti Německu (citováno výše, § 126–127) nebylo možné přisvědčit vládnímu argumentu, že zabezpečovací detence, tak jak byla upravena zákonem a prakticky vykonávána, sloužila čistě preventivnímu, a nikoliv trestnímu účelu. Soud dospěl k tomuto závěru, neboť vzal v úvahu situaci osob v zabezpečovací detenci a zejména nedostatek speciálních prostředků cílených na zmenšení rizika, které tyto osoby představovaly pro společnost.

171. Soud bere v úvahu argument vlády, že zabezpečovací detence je nyní upravena zvláštními pravidly a v projednávaném případě bylo jejím účelem, aby poskytla stěžovateli léčbu jakožto duševně nemocné osobě pro preventivní účely, zejména pro ochranu společnosti. Toto tvrzení bylo napadeno stěžovatelem, který tvrdil, že mu nebyla poskytnuta jiná péče, než které se mu dostávalo ve vězení.

172. Soud poznamenává, že podle zákona o zabezpečovací detenci a zákona o výkonu trestu se zadržované osoby musí naučit žít společensky odpovědný život bez páchání dalších trestných činů. Navíc oba tyto právní předpisy stanoví, že jak trest odnětí svobody, tak zabezpečovací detence jsou mířeny k ochraně společnosti před pácháním dalších trestných činů.

173. Jak již bylo řečeno v případě M. proti Německu (citováno výše, § 130), vzhledem k tehdy účinným použitelným ustanovením, účel jak trestů, tak prostředků nápravy a prevence se tedy stále částečně překrývá.

174. Zákodárce nicméně dále posílil preventivní a léčebný účel zabezpečovací detence, tak jak to vyžadoval Federální ústavní soud. V souladu se zákonem o zabezpečovací detenci byla zbudována centra zabezpečovací detence, kde je zadržovaným osobám poskytována řada specifických prostředků za účelem snížení jejich nebezpečnosti na takovou úroveň, aby bylo možné jejich propuštění. Na základě změn, které nastaly, je nyní adekvátní léčba osob v zabezpečovací detenci nejdůležitějším účelem zabezpečovací detence.

175. Soud si je nicméně vědom toho, že zabezpečovací detence může být osobě uložena pouze v případě, že byla shledána vinnou z několika úmyslných trestných činů vyznačujících se určitou závažností. V případě, že odsuzující soud nařídí zabezpečovací detenci společně s trestem za trestný čin, předmětná osoba ji může považovat za další trest. Zabezpečovací detence s sebou rozhodně nese i odstrašující prvek, který není upozaděn dalšími léčebnými opatřeními v lepším materiálním zázemí detence. Ty slouží v rámci trestu odnětí svobody i zabezpečovací detence k tomu, aby umožnily zadržovaným osobám vést společensky odpovědný život bez páchání dalších trestných činů.

176. Ve shodě s výše zmíněnými závěry týkajícími se povahy opatření (viz § 167–169) má Soud za to, že na rozdíl od situace, která panovala v době, kdy byla stěžovateli zabezpečovací detence nařízena, pro prodloužení stěžovateli zabezpečovací detence existovala nová nezbytná podmínka, totiž že byl shledán osobou trpící duševní poruchou. Soud je toho názoru, že preventivní účel zabezpečovací detence sledovaný novelizovanou právní úpravou má za těchto okolností

rozhodující význam. Stěžovatelova zabezpečovací detence mohla být prodloužena pouze z důvodu jeho nebezpečnosti, jež byla výsledkem jeho duševní poruchy. Tato duševní porucha předtím nebyla pro nařízení zabezpečovací detence odsuzujícím soudem podmínkou, a je tedy novým, dodatečným prvkem, který je nezávislý na původním uloženém trestu a zjevně odlišuje povahu stěžovatelovy detence pro účely lékařské péče. Navíc, jak již bylo zmíněno výše, lékařská péče je ústředním bodem specifických prostředků, které byly stěžovateli nabídnuty. Z pohledu Soudu odlišuje toto zaměření na lékařskou péči za účelem snížení nebezpečnosti stěžovatele jeho situaci a situaci jemu podobných osob od osob v zabezpečovací detenci, jimž je nabízena péče, která je k dispozici v méně rozsáhlé formě také běžným vězňům odpykávajícím si trest odnětí svobody.

177. S ohledem na specifické terapie nabízené stěžovateli v Rosdorfském centru zabezpečovací detence, má Soud za to, na rozdíl od závěrů v případě M. proti Německu (citováno výše, §128–129), že stěžovateli byl nabídnut vysoký stupeň individualizované péče, zahrnující nesčetné pokusy týmu zaměstnanců z různých oborů přesvědčit ho, aby se účastnil léčby za účelem posunu k propuštění.

vii) Řízení ovlivňující nařízení a výkon opatření

178. V rámci zkoumání procesního postupu při rozhodování a výkonu nařízení zabezpečovací detence, tak jak byla uložena stěžovateli, Soud shledává, že stejně jako v případech M. proti Německu (citováno výše, § 131) a Glien proti Německu (citováno výše, § 128) zabezpečovací detence byla stěžovateli nařízena trestním soudem. Výkon nařízení byl svěřen soudům zodpovědným za výkon trestů, tedy soudům patřícím také do systému trestní justice, ve zvláštním řízení. Takovýto postup je odlišný od procesu stanoveného podle zákona o léčebné detenci, který stanoví, že o zbavení osobní svobody zvláště nebezpečných pachatelů trestné činnosti trpících duševní poruchou rozhoduje civilní sekce krajských soudů. Nicméně Soud v tomto směru zohledňuje argument vlády, že soudy zabývající se výkonem rozsudků mají zvláštní zkušenosti v určování, zda je nezbytné zbavit duševně nemocné pacienty osobní svobody, neboť činí stejná rozhodnutí podle trestního zákoníku.

viii) Přísnost opatření

179. V poslední řadě, co se týče přísnosti zabezpečovací detence, která, jak již bylo uvedeno výše (§ 150), není sama o sobě rozhodující, Soud konstatuje, že toto opatření, stejně jako v případech M. proti Německu (citováno výše, § 132) a Glien proti Německu (citováno výše, § 129), s sebou stále nese zbavení osobní svobody, které na základě změny zákona v roce 1998 není nadále omezeno maximální dobou trvání. Nelze tak po uplynutí určitého časového úseku jednoduše nařídit propuštění stěžovatele na svobodu. Nicméně musí být zároveň poznamenáno, že na rozdíl od odsouzení k trestu odnětí svobody nebyla určena ani žádná minimální doba trvání detence. Trvání zabezpečovací detence tedy do velké míry záviselo na spolupráci

stěžovatele. Ačkoliv byl stěžovatel postaven do lepší pozice pro snížení jeho nebezpečnosti, na základě nového rámce, ve kterém byla jeho zabezpečovací detence vykonávána, stěžovatelovo propuštění bylo stále závislé na soudu, který by rozhodl, že již nadále není vysoce pravděpodobně, že by po propuštění páchal závažné násilné či sexuální trestné činy jakožto následek své duševní choroby.

180. Pozdější požadavky, původně nastavené Federální ústavním soudem a převzaté zákonodárcem, jsou přísnější než ty formulované v případě M. proti Německu. Zabezpečovací detence nicméně stále zůstává jedním z nejpřísnějších opatření, která mohou být uložena podle trestního zákoníku. Soud dále bere v úvahu, že v době řízení, jež stěžovatel napadá, strávil v zabezpečovací detenci již více než 12 let poté, co si odpykal trest odnětí svobody v délce 15 let.

ix) Závěr

181. Na základě výše uvedených skutečností, po zvážení všech okolností v jejich úplnosti, relevantních k určení, zda je opatření trestem, a po vlastním úsudku Soud shledal, že zabezpečovací detence vykonávaná na základě nového právního rámce zpravidla stále zakládá „trest“ pro účely čl. 7 odst. 1 Úmluvy. Soud dále konstatoval, že větší důraz na preventivní povahu a účel upravené formy zabezpečovací detence nepostačuje k zastínění faktu, že opatření, které má za následek zbavení osobní svobody bez omezení maximální doby trvání, bylo uloženo na základě odsouzení za trestný čin a je o něm stále rozhodováno soudy patřícími do trestního systému justice.

182. Nicméně v takových případech, jako je nyní stěžovatelův, kdy je zabezpečovací detence prodloužena z důvodu duševní poruchy a za účelem její léčby, Soud uznává, že jak povaha, tak účel stěžovatelovy zabezpečovací detence se podstatně změnila a že represivní prvek a jeho spojení s trestním odsouzením je upozaděno do té míry, že toto opatření nemůže být již dále klasifikováno jako trest pro účely čl. 7 odst. 1 Úmluvy.

183. Proto nelze shledat žádné porušení čl. 7 odst. 1 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy;
3. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 7 odst. 1 Úmluvy.

(Zpracovali JUDr. Antonín Drašík a JUDr. Adrian Matúš)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRVNÍ SEKCE
8. 10. 2015
VĚC KHARLAMOV
(rozhodnutí ve věci Kharlamov proti Rusku, stížnost č. 27447/07)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 10 a 17 Listiny základních práv a svobod
§ 77, 78, 81–83 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Klíčová slova:

Svoboda projevu – meze svobody projevu – akademický senát – univerzitní orgány – akademické vztah – ochrana pověsti – hodnotový soud – faktické tvrzení – veřejný zájem

Vyvažování práva na svobodu projevu a práva na ochranu pověsti

Autorský komentář:

Mírou kritiky a její oprávněností ve veřejné sféře se zabývá řada rozhodnutí Ústavního soudu a Nejvyššího soudu. Tak například v rozsudku ze dne 26. 10. 2011, sp. zn. 30 Cdo 5111/2009, Nejvyšší soud vyslovil, že svoboda projevu představuje jeden ze základních kamenů demokratické společnosti; absence této svobody ji pojmově vylučuje. Svoboda projevu platí nejen pro „informace“ nebo „myšlenky“, přijímané příznivě či považované za neškodné či nedůležité, ale rovněž pro ty, které jsou nepřijemné, šokují či znepokojují: tak tomu chce pluralita, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž není demokratické společnosti. Nejvyšší soud v citovaném rozhodnutí současně připomenul východisko pro posuzování mezi svobody projevu, kterým je přihlášení se České republiky k principu materiálního právního státu, neboť pro demokracii, chápanou jako vládu lidu, lidem a pro lid, je životní nutností šíření informací, myšlenek a názorů, ať už pochvalných, či kritických, proto, aby byla veřejnost zásobena všemi dostupnými fakty nezbytnými pro vyvolání kvalitní debaty ve věcech celospolečenského zájmu a následného utváření názoru jednotlivců či k dosažení konsenzu o řízení a obstarávání věcí celospolečenského zájmu.

Předkládané rozhodnutí uznává, že existuje jen malý prostor pro uvážení národních soudů pro omezení debaty o otázkách veřejného zájmu chráněné čl. 10 § 2 Úmluvy a musí existovat velmi silné důvody pro taková omezení. Soud neposuzuje kritiku učiněnou akademickým zaměstnancem jen jako specifický zaměstnanecký

spor, v němž se uplatňuje princip loajality, ale zdůrazňuje jeho profesní a akademický rozměr, aniž by se ovšem pouštěl do hodnocení legitimacy vztahů zastupitelské demokracie. „Důstojnost“ instituce nemůže být stavěna na roveň lidským právům, přičemž ochrana Univerzity je pouhým institucionálním zájmem Univerzity, a nejde tedy nezbytně o zájem stejné síly jako „ochrana pověsti nebo práv druhých“ ve smyslu čl. 10 § 2 Úmluvy. Souhlasné stanovisko vytýká rozhodnutí Soudu obecnost a nejasnost a dovolává se napříště analýzy povahy napadených vztahů v kontextu zastupitelské demokracie na mezinárodní i národní úrovni.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel Vladimir Fedorovich Kharlamov je ruského původu a byl vyučujícím na ústavu fyziky Státní technické univerzity v Orjolu. Prezident Státní technické univerzity v Orjolu svolal dne 14. 12. 2006 celouniverzitní konferenci za účelem zvolení univerzitního akademického senátu, který je výkonným orgánem univerzity. Podle Nařízení o složení akademického senátu Univerzity v Orjolu jsou kandidáti na senátory navrhováni na zaměstnaneckých schůzích jednotlivých oddělení na základě většiny dosažené ve veřejném hlasování.

Stěžovatel byl nespokojen, že on ani jeho kolegové nebyli informováni o navržení ani o diskuzi o kandidátech navržených na senátory, a proto na veřejné konferenci dne 26. 12. 2006 pronesl následující projev:

„... zvolený akademický senát nelze považovat za legitimní orgán, a jeho rozhodnutí proto taktéž nemohou být považována za legitimní. Všechna mohou být napadena u soudu. Problém je, že zaměstnanci a jednotlivé ústavy nevěděli o kandidátech na senátory a nevěděli také nic o jejich akademických výsledcích; nikdo tyto kandidáty nenavrl. Jde o nějakou soukromou akci, kdy někteří se sešli a sami sebe zvolili. Moje práva byla porušena: Já, jako člen fakulty, jsem byl vyloučen z procesu, který má velký význam pro mne i pro univerzitu jako celek – z volby akademického senátu. Moje práva byla porušena a já si budu na porušení mých práv stěžovat u soudu. Práva obyčejných univerzitních zaměstnanců, obyčejných vyučujících, byla porušena také: byli vyloučeni z voleb do akademického senátu, to je diskriminace. Jakákoliv diskriminace je formou války; vyhlásíte lidem válku a dříve nebo později pocítíte výsledky této války v nějaké podobě ve svých vlastních rodinách.“

Univerzita následně zažalovala stěžovatele za pomluvu. Rozsudkem Sovětského okresního soudu v Orjolu ze dne 27. 2. 2007 bylo shledáno, že se stěžovatel dopustil pomluvy Univerzity v Orjolu a jejího akademického senátu, když je veřejně obvinil z porušení zákona a nečestného jednání. Soud neshledal, že by projev stěžovatele na konferenci byl pouhým vyjádřením jeho názoru. Každá právnícká osoba má právo, aby se veřejné posouzení jejich aktivit zakládalo na pravdě. Negativní hodnocení poškozuje její reputaci. Univerzitě bylo přiznáno odškodnění ve výši 20 000 ruských rublů a náhrada nákladů řízení ve výši 2 000 rublů. Stěžovateli byla také uložena povinnost, aby svá tvrzení vyvrátil na následující univerzitní konferenci.

Rozsudek okresního soudu byl potvrzen rozsudkem Krajského soudu v Orjolu, který se neztotožnil se všemi zjištěními okresního soudu, nicméně ve věci samé shledal rozsudek správným. Uvedl, že poslední citovaná věta projevu stěžovatele se nemohla žalobkyně dotknout, když neobsahovala žádná tvrzení o žalobkyni. Poukázal však na skutečnost, že v té části projevu, v níž stěžovatel uvedl, že akademický senát není legitimním orgánem a jeho rozhodnutí taktéž nejsou legitimní, nejde o vyjádření názoru, ale o faktická obvinění, která jsou ověřitelná. Zároveň krajský soud uvedl, že místo, aby svá tvrzení stěžovatel na příští konferenci vyvracel, považuje za vhodnější, aby na konferenci prezident univerzity přečetl část rozsudku okresního soudu.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení čl. 10 Úmluvy

17. Stěžovatel je toho názoru, že v řízení o pomluvě zahájené na návrh Státní univerzity v Orjolu bylo porušeno jeho právo na svobodu projevu zaručené čl. 10 Úmluvy. Článek 10 stanoví:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

A. Přijatelnost

18. Soud uvádí, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále uvádí, že není ani nepřijatelná ze žádného jiného důvodu. Musí proto být prohlášena za přijatelnou.

B. Důvodnost

1. Podání stran

19. Vláda uznala, že národní rozsudky představovaly zásah do práva stěžovatele na svobodu projevu. Takový zásah měl zákonný podklad v čl. 152 občanského zákoníku a sledoval legitimní cíl, kterým byla ochrana dobré pověsti jiného.

20. Podle vlády okresní soud dostatečně provedl dostatečné rozlišení mezi hodnotovým soudem a faktickým tvrzením. Tudíž správně posoudil, že stěžovatelův

výrok ohledně „nelegitimity“ akademického senátu byl faktickým tvrzením, když tvrdil, že zvolený akademický orgán byl ustaven v rozporu s použitelnými předpisy. Vláda dále trvala na tom, že volby do akademického senátu proběhly zcela v souladu s vnitřními předpisy Univerzity, a že stěžovatel proto neměl žádný věcný podklad pro sporné tvrzení.

21. Stěžovatel uvedl, že zásah byl nezákonný, neboť jeho výrok nespadá do rozsahu čl. 152 občanského zákoníku (viz odst. 15 výše). Tvrdil, že jeho projev na konferenci dne 26. 12. 2006 byl vyjádřením osobního názoru spíše než „šíření tvrzení“ ve smyslu příslušného ustanovení občanského zákoníku.

22. Dále argumentoval, že napadené tvrzení bylo pouhým vyjádřením jeho osobního názoru založeného na faktech, které měl k dispozici o výběru kandidátů pro volby do akademického senátu. Při rozhodování o žalobě o pomluvě okresní soud podle stěžovatele nesprávně posoudil rozdíl mezi faktickým tvrzením a hodnotovým soudem a nepřihlédl k výpovědím čtyř svědků navržených stěžovatelem (viz odst. 9 výše).

2. Posouzení Soudem

23. Strany učinily nesporným, že rozsudek okresního soudu ve věci pomluvy představoval zásah do stěžovatelova práva na svobodu projevu zaručeného čl. 10 odst. 1 Úmluvy.

24. Vláda uvedla, že zásah měl zákonný podklad; s tím stěžovatel nesouhlasil. Soud shledal, že národní soudy založily své rozhodnutí na čl. 152 občanského zákoníku, který umožňuje poškozené straně domáhat se soudní ochrany své pověsti a žádat zadostiučinění za nemajetkovou újmu, a na stanovisku pléna Nejvyššího soudu, které obsahuje závaznou metodiku pro postup soudu ve věcech žalob pro pomluvu. Soud proto shledal, že zásah byl v souladu se zákonem ve smyslu čl. 10 § 2 Úmluvy.

25. K otázce, zda tento zásah sledoval legitimní cíl, Soud zdůrazňuje, že opatření zakazující výroky, jimiž je kritizováno jednání nebo opomenutí zvoleného orgánu, mohou být ospravedlněna s odvoláním na „ochranu práv a pověsti jiných“ jen ve výjimečných případech (viz Lombardo a ostatní proti Maltě, č. 7333/06, rozsudek ze dne 24. 4. 2007, § 50). V projednávaném případě dospěl Soud k závěru, že věc je třeba posoudit prostřednictvím analýzy proporcionality zásahu.

26. Test potřebnosti vyžaduje, aby Soud posoudil, zda zásah odpovídal „naléhavé společenské potřebě“, zda byl přiměřený sledovanému cíli a zda důvody udávané národními orgány ospravedlňující zásah jsou relevantní a dostatečné (viz, mimo jiné Lindon, Otchakovsky-Laurens a July proti Francii, č. 21279/02 a 36448/02, rozsudek velkého senátu, § 45). Při výkonu své dozorovací funkce není Soud povolán nahrazovat národní soudy, ale spíše přezkoumat ve světle konkrétního případu jako celku zda rozhodnutí přijatá v rámci prostoru pro uvážení každého státu jsou v souladu s dotčenými ustanoveními Úmluvy [viz Von Hannover proti Německu

(č. 2), č. 40660/08 a 60641/08, rozsudek velkého senátu, § 105, ESLP 2012; a Jersild proti Dánsku, rozsudek ze dne 23. 9. 1994, § 31, série A, č. 298].

27. V projednávaném případě stěžovatel vyjádřil svůj pohled na akademickém shromáždění přístupném všem zaměstnancům Univerzity. Byl shledán civilně odpovědným za svůj projev, a proto napadený zásah musí být posouzen v kontextu profesního prostředí. Soud již dříve uvedl, že zaměstnanci jsou vůči zaměstnavateli vázáni povinnostmi loajality a diskrétnosti [viz např. Kudeshkina proti Rusku, č. 29892/05, rozsudek ze dne 26. 2. 2009, § 85; a Heinisch proti Německu, č. 28274/08, § 64, ESLP 2011 (výňatky)] a že při posouzení spravedlivé rovnováhy musí být brány v úvahu meze svobody projevu a protichůdných práv a povinností specifické pro profesní prostředí (viz Palomo Sánchez a ostatní proti Španělsku, č. 28955/06, 28957/06, 28959/06 a 28964/06, rozsudek velkého senátu, § 74, ESLP 2011). Soud zároveň nepomíná ani akademický kontext debaty. Princip otevřené diskuze o záležitostech profesního zájmu musí být proto chápán jako součást širšího konceptu akademické autonomie zahrnující svobodu akademiků vyjadřovat jejich názory na instituci nebo systém, pro který pracují (viz Mustafa Erdoğan a ostatní proti Turecku, č. 346/04 a 39779/04, rozsudek ze dne 27. 5. 2014, § 40; a Sorguç proti Turecku, č. 17089/03, rozsudek ze dne 23. 6. 2009, § 35). Soud proto musí posuzovat zásah ve světle případu jako celku včetně povahy poznámek, které jsou stěžovateli vytýkány a profesního a akademického kontextu, ve kterém byly proneseny (viz Palomo Sánchez a ostatní, citováno výše, § 70; a Lingens proti Rakousku, rozsudek ze dne 8. 7. 1986, § 40, série A, č. 103).

28. Soud nejprve uvádí, že stěžovatelův projev se dotýkal jeho obav profesního charakteru, konkrétně netransparentnosti voleb do akademického senátu. Složení výkonného orgánu Univerzity a proces výběru kandidátů do voleb jsou zásadního významu pro zaměstnance Univerzity a diskuze o těchto záležitostech na celouniverzitní konferenci představuje nedílnou součást akademického života a samosprávy. Debata tedy neměla čistě soukromou povahu. Na druhé straně se odehrála na veřejném místě a záležitosti, které stěžovatel nadnesl, se týkaly záležitostí obecného zájmu, které byl stěžovatel oprávněn přednést svým kolegům (viz Palomo Sánchez a ostatní, citováno výše, § 72; Rubins proti Lotyšsku, č. 79040/12, rozsudek ze dne 13. 1. 2015, § 84–85; a Boldea proti Rumunsku, č. 19997/02, rozsudek ze dne 15. 2. 2007, § 57).

29. V souladu s konstantní judikaturou Soudu existuje jen malý prostor pro uvážení pro omezení debaty o otázkách veřejného zájmu chráněné čl. 10 § 2 Úmluvy a musí existovat velmi silné důvody pro taková omezení (viz Krasulya proti Rusku, č. 12365/03, rozsudek ze dne 22. 2. 2007, § 38, a odkazy tam uvedené). V projednávaném případě neexistuje žádný důkaz o tom, že by soudy vyvažovaly potřebu chránit pověst Univerzity a stěžovatelovo právo předávat informace o záležitostech obecného zájmu týkající se organizace akademického života. Soudy omezily svou analýzu na posouzení újmy na pověsti žalobkyně (viz odst. 10 výše),

aniž by jakkoliv zohlednily standardy Úmluvy výše popsané. Národní soudy taktéž nevzaly v úvahu, že „důstojnost“ instituce nemůže být stavěna na roveň lidským právům. Soud dospěl k závěru, že ochrana Univerzity je pouhým institucionálním zájmem Univerzity, a tedy nejde nezbytně o zájem stejné síly jako „ochrana pověsti nebo práv druhých“ ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy (viz Uj proti Maďarsku, č. 23854/10, Úmluvy ze dne 19. 7. 2011, § 22). Soud proto dospěl k závěru, že národní soudy nevzaly v potaz specifika akademických vztahů a opomněly zohlednit, že projednávaný případ zahrnuje konflikt mezi právem na svobodu projevu a ochranou pověsti (viz Dyundin proti Rusku, č. 37406/03, Úmluvy ze dne 14. 10. 2008, § 33).

30. Pokud jde o obsah stěžovatelova projevu, Soud zdůrazňuje, že musí být rozlišováno mezi faktickými tvrzeními, která mohou být prokázána, a hodnotícími soudy. Zatímco pravdivost faktů může být prokázána, pravdivost hodnotících soudů prokázána být nemůže (viz De Haes a Gijssels proti Belgii, rozsudek ze dne 24. 2. 1997, § 42, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1997-I; a Lingens proti Rakousku, rozsudek ze dne 8. 7. 1986, § 46, série A, č. 103). Posouzení, zda je výrok faktickým tvrzením, nebo hodnotovým soudem, spadá do prostoru pro uvážení národních orgánů, zejména národních soudů. Nicméně i tehdy, kdy lze výrok hodnotit jako hodnotící soud, musí pro takový výrok existovat dostatečný faktický podklad, v opačném případě by byl takový výrok přehnaný (viz Pedersen a Baadsgaard proti Dánsku, č. 49017/99, rozsudek velkého senátu, § 76, ESLP 2004-XI).

31. V projednávané věci národní soudy shledaly, že stěžovatelův výrok byl nepravdivý, a že se mu proto nepodařilo dostat důkaznímu břemenu, které na něm spočívalo. Soudy se zaměřily na stěžovatelovo tvrzení o nelegitimitě zvoleného senátu a dospěly na základě dostupných důkazů k závěru, že volby do akademického senátu proběhly plně v souladu s aplikovatelnými předpisy (viz odst. 13 výše). Soud shledal, že motivem stěžovatelova projevu byla jeho vážná nespokojenost se způsobem, jakým byl akademický senát zvolen. Snaže se obrátit pozornost svých kolegů k nedostatům volebního procesu, stěžovatel tvrdil, že vedoucí ústavů selhali, pokud jde o iniciaci jakékoliv veřejné diskuze, a prohlášoval, že volby proběhly „v rozporu s právy běžných vyučujících“, protože kandidáti byli vybráni přímo vedoucími jednotlivých ústavů. Stěžovatel tedy vyjádřil svůj osobní názor na okolnosti, které jsou veřejným zájmem zaměstnanců Univerzity, soudy však jeho subjektivní posouzení vyhodnotily jako faktická obvinění (viz obdobně Pinto Pinheiro Marques proti Portugalsku, č. 26671/09, rozsudek ze dne 22. 1. 2015, § 43). Stěžovatel na svou obranu odkázal na výpověď čtyř vyučujících, kteří byli okresním soudem vyslechnuti. Ti podpořili stěžovatelovo tvrzení, že na jednotlivých ústavech Univerzity neproběhla žádná setkání a že žádný z kandidátů nebyl navržen na základě veřejného většinového hlasování (viz odst. 6 výše). Soud je tohoto názoru, že stěžovatel navržením svědeckých výpovědí těchto čtyř svědků dostatečně prokázal, že jeho napadený hodnotící soud měl dostatečný faktický základ

a že situace popsaná těmito svědky, zejména absence otevřené diskuze o kandidátech ve volbách do akademického senátu, mohla podnítit jeho prohlášení. S ohledem na výše uvedené považuje Soud za irelevantní argument vlády o formálním souladu volebního procesu s vnitřními předpisy Univerzity. Stěžovatel založil svůj názor o nelegitimitě akademického senátu na svém vlastním posouzení faktů, které může, a nemusí být přílehlavé (viz Brosa proti Německu, č. 5709/09, rozsudek ze dne 17. 4. 2014, § 45), a dostal své povinnosti podpořit své výroky důkazy.

32. Soud uznává, že se stěžovatel uchýlil k jisté hyperbole ve svém projevu. Nicméně zaměstnanci, pokud se zapojují do debaty o věcech veřejného zájmu, se mohou uchýlit k přehánění, pokud nepřekročí meze přípustné kritiky (viz obdobně Vellutini a Michel proti Francii, č. 32820/09, rozsudek ze dne 6. 10. 2011, § 39). Soud přitom dospěl k závěru, že se stěžovatel nedopustil urážlivého nebo nepřiměřeného projevu a nepřekročil obecně přijatelnou únosnou mez přehánění.

33. Závěrem tedy Soud shledává, že národní soudy tedy selhaly, pokud jde o vyvažování mezi příslušnými zájmy a pokud shledaly „naléhavou společenskou potřebu“ v nadřazení ochrany pověsti žalobkyně nad stěžovatelovo právo na svobodu projevu. Z tohoto důvodu Soud uzavřel, že národní soudy překročily prostor pro uvážení, pokud jde o debatu o záležitostech veřejného zájmu, a zásah nebyl „nezbytný v demokratické společnosti“.

34. Shledal proto, že byl porušen čl. 10 Úmluvy.

II. Aplikace čl. 41 Úmluvy

Stěžovateli byla přiznána náhrada nemajetkové újmy ve výši 7 500 EUR, náhrada nákladů řízení stěžovateli přiznána nebyla (§ 35–40).

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

...

Souhlasné stanovisko soudce Dedova

1. ... Důvodem, proč považuji za nezbytné napsat souhlasné stanovisko, je skutečnost, že Evropský soud pro lidská práva a národní soudy mají v případech žalob pro pomluvu zcela opačný přístup k právnímu posouzení věci, přestože aplikují stejnou metodologii. Navíc pozice Soudu (vyjádřená obecně a nejasně) nevysvětluje a ani se nesnaží vysvětlit, proč národní soudy pochybily.

...

4. ... Pokud jde o projednávaný případ, předpisy upravující volby jsou kontroverzní: rada fakulty je oprávněna diskutovat a navrhnout kandidáty/zástupce, ale běžný vyučující musí pro tyto kandidáty/zástupce hlasovat, aniž by měl možnost alternativy. Pokud tedy nejlepší kandidáty vybírá rada fakulty a o těchto kandidátech hlasují běžní vyučující na konferenci (dva po sobě následující, ale rovnocenné kroky jsou činěny odlišnou skupinou osob), vede to k závěru, že druhý krok je bezpředmětný a běžní vyučující jsou vyloučeni z volby svých zástupců.

Proto podle mého názoru tento případ nemůže být posouzen, aniž by byla provedena analýza povahy napadených vztahů v kontextu zastupitelské demokracie. Taková analýza měla být provedena soudy na mezinárodní i národní úrovni.

5. ... domnívám se, že projednávaný případ se dotýká zejména demokracie v profesionálním a akademickém kontextu. Soud uznal, že stěžovatel se vyjadřoval k otázkám veřejného zájmu zaměstnanců univerzity (viz odst. 31 rozsudku), ale to nepostačí ke konstatování, že došlo k porušení Úmluvy. Národní předpisy a vnitřní předpisy Univerzity nezakazují nebo jinak nevylučují, aby zaměstnanci diskutovali o kandidátech. Povaha demokratického procesu takovou diskuzi vyžaduje. Členové senátu jsou zástupci svých oddělení a žádná alternativa k navrženým kandidátům nebyla na konferenci představena. To znamená, že řádné volby by měly být organizovány na úrovni fakulty. To by mělo zahrnovat všechny zaměstnance, v opačném případě je volební proces nahrazen jmenováním a zaměstnanci jsou předpisy Univerzity vyloučeni z volebního procesu (možná taktéž na dalších univerzitách v Rusku). Vedoucí ústavů nejsou automaticky oprávněni hovořit za své zaměstnance na radě fakulty, pokud jde o zastupitelské těleso Univerzity.

Tedy stěžovatel vznesl problematiku hlasovacích práv a vedení fakulty reagovalo neadekvátně, pokud podalo žalobu pro pomluvu místo zorganizování veřejné debaty na dané téma. Národní soudy zavázaly stěžovatele nejen k uhrazení zado-stiučinění, ale také k přečtení takového prohlášení na další konferenci Univerzity, které by vyvracelo jeho předchozí výroky. Z mého pohledu rozhodnutí národních soudů měla mrazivý, ne-li ponižující, dopad na stěžovatele.

...
Dospěl jsem k závěru, že národní soudy a vedení Univerzity projevíly zřejmý nedostatek skutečné snahy překonat nedostatky senátního volebního procesu. Na druhou stranu udělaly vše pro to, aby ukázaly, že zde neexistuje žádný problém s demokracií. Takový pohled na demokracii by měl být změněn za účelem ochrany lidské důstojnosti a zabezpečení pokroku společnosti.

...
V projednávaném případě národní soudy – po předchozí podrobné analýze skutkových okolností i právního posouzení – dospěly k závěru, že zde není žádný obecný zájem nebo předmět veřejné debaty. Pouhý odkaz na stěžovatelovu nespokojenost s porušením práv běžných vyučujících není dle mého názoru dostatečný pro zvrácení závěrů národních soudů.

(Zpracovali JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., a Mgr. Martina Grochová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
23. května 2016
VĚC AVOTIŇŠ PROTI LOTYŠSKU
(rozsudek ve věci Avotiņš proti Lotyšsku, stížnost č. 17502/07)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 6 odst. 1

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 34 odst. 2 a čl. 38 odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (nařízení Brusel I)

čl. 36 Listiny základních práv a svobod

§ 46 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Klíčová slova:

domněnka o rovnocenné ochraně – kontradiktorní řízení – princip vzájemného uznávání – rovnost zbraní – spravedlivý proces – uznání a výkon cizího rozhodnutí – **závazky z unijního práva**

Unijní pravidla pro vzájemné uznávání rozhodnutí ve světle požadavků pro spravedlivý proces dle článku 6 odst. 1 Úmluvy

Autorský komentář:

Rozsudek Velkého senátu ve věci Avotiņš je dalším rozhodnutím, kterým se Soud vyjadřuje ke vzájemnému vztahu unijního práva a Úmluvy v oblasti ochrany základních práv a svobod. Stejně jako ve svých rozsudcích Bosphorus a Michaud se Soud uchyluje k aplikaci tzv. domněnky Bosphorus, předpokládající rovnocennou úroveň ochrany lidských práv zaručenou mechanismy unijního práva v porovnání s právním rámcem stanoveným Úmluvou v zájmu mezinárodní spolupráce.

Oproti oběma výše zmíněným rozhodnutím však rozsudek Avotiņš přináší určitý posun. Za prvé se jedná o první rozhodnutí Soudu aplikující domněnku o rovnocenné ochraně od doby, kdy Soudní dvůr Evropské unie svým posudkem 2/13 vyjádřil odmítavý postoj k otázce přistoupení Unie k Úmluvě. Tímto pro některé překvapivým závěrem tak Soud jasně dává najevo, že i přes negativní postoj unijních orgánů hodlá i nadále zachovat směr své dosavadní rozhodovací praxe. Za druhé je třeba upozornit i na skutečnost, že v projednávaném případě byla domněnka poprvé použita v oblasti unijních pravidel týkajících se uznávání a výkonu cizích rozhodnutí obsažených v nařízení Brusel I. V tomto ohledu jistě stojí za povšimnutí, že právě

možné ohrožení principu vzájemného uznávání bylo jedním z klíčových argumentů, o které se opíral předmětný negativní posudek Soudního dvora. V porovnání s předchozí judikaturou Soud navíc s domněnkou Bosphorus pracuje daleko podrobněji, a stanoví dokonce dvě dodatečné podmínky, za kterých může být použita (absence manévrovacího prostoru na straně vnitrostátních orgánů a rozvinutí plného potenciálu kontrolního mechanismu zavedeného právem Evropské unie).

(JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel Pēteris Avotiņš, lotyšský státní příslušník, podepsal dne 4. května 1999 uznání dluhu ve prospěch kyperské společnosti F. H. Ltd., v němž prohlásil, že si od jmenované společnosti půjčil peněžní částku 100 000 amerických dolarů (USD), kterou se zavazuje splatit do 30. června 1999. Uznání dluhu také pro účely projednání případných sporů obsahovalo doložku o volbě kyperského práva a ujednání zakládající mezinárodní příslušnost kyperských soudů (§ 14). V roce 2003 podala společnost F. H. Ltd. k Okresnímu soudu v Limassolu (Kypr) návrh na zahájení řízení, kterým se domáhala zaplacení předmětné částky i s příslušenstvím. Soud údajně stěžovateli doručil předvolání k účasti na jednání na adresu v Rize, uvedenou společností F. H. Ltd. a obsaženou také v listině s uznáním dluhu. Stěžovatel však později namítal, že předvolání mu nikdy nebylo doručeno a že na uvedené adrese v Rize jej v rozhodnou dobu nebylo možno zastihnout. Dne 24. května 2004 vynesl Okresní soud v Limassol za nepřítomnosti stěžovatele rozsudek, kterým stanovil povinnost stěžovatele uhradit žalující společnosti dluh ve výši 100 000 USD i s příslušenstvím a nahradit náklady řízení. V odůvodnění rozsudku bylo uvedeno, že stěžovatel se nedostavil k jednání, přestože byl náležitě informován o datu a místu jeho konání (§ 15–20). Dne 22. února 2005 podala společnost F. H. Ltd. u Okresního soudu v Rize (Lotyšsko) žádost o uznání a výkon rozsudku limassolského soudu a o vydání předběžného opatření. V žádosti uvedla žalující společnost adresu stěžovatele v Rize, která se však lišila od adresy obsažené v návrhu na zahájení řízení u limassolského soudu. Dne 27. února 2006 okresní soud v Rize za nepřítomnosti stran vyhověl této žádosti a nařídil uznání a výkon kyperského rozsudku (§ 21–25). Stěžovatel následně namítal, že se o existenci rozsudku kyperského soudu a usnesení lotyšského soudu dozvěděl až dne 15. června 2006. Kyperský rozsudek o zaplacení sporné částky nijak nerozporoval, opravný prostředek podal pouze proti usnesení lotyšského soudu o nařízení výkonu. Odkazoval se přitom zejména na ustanovení čl. 34 odst. 2 a čl. 38 odst. 1 nařízení Brusel I. Lotyšský odvolací soud dal nejdříve stěžovateli za pravdu a usnesení o nařízení výkonu rozsudku kyperského soudu zrušil, Nejvyšší soud však následně dne 31. ledna

2007 vyhověl dovolání podanému společností F. H. Ltd. a nařídil uznání a výkon rozsudku kyperského soudu s odůvodněním, že stěžovatel proti tomuto rozsudku nepodal žádný opravný prostředek a že ve smyslu čl. 36 nařízení Brusel I nesmí být cizí rozhodnutí přezkoumáváno ve věci samé (§ 26–35).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

K tvrzenému porušení čl. 6 Úmluvy

69. Stěžovatel tvrdil, že byl obětí porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Namítal, že vydáním prohlášení o vykonatelnosti rozsudku Okresního soudu v Limassolu ze dne 24. května 2004, které bylo dle jeho názoru zřejmě vadné, neboť bylo vydáno v rozporu s jeho právem na obhajobu, senát lotyšského Nejvyššího soudu zasáhl do jeho práva na spravedlivý proces ...

A. Rozsudek senátu

70. Senát ve svém rozsudku nejprve shledal, že vzhledem k prohlášení stížnosti proti Kypru za nepřipustnou z důvodu, že nebyla podána včas, nebylo v pravomoci Soudu zkoumat, zda Okresní soud v Limassolu postupoval v souladu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Rozsah případu byl proto omezen na zjištění, zda lotyšské soudy při nařizování výkonu kyperského rozsudku v Lotyšsku respektovaly základní zásady spravedlivého procesu ve smyslu tohoto ustanovení. V této souvislosti senát shledal, že respektování právních závazků státu vyplývajících z členství v Evropské unii je záležitostí obecného zájmu a že to stejně platí i pro provádění nařízení Brusel I, založeném na principu „vzájemné důvěry ve výkon spravedlnosti“. Lotyšské soudy proto měly povinnost zajistit uznání a rychlý a efektivní výkon kyperského rozsudku v Lotyšsku. Senát dále shledal, že ochrana základních práv poskytnutá Evropskou unií byla v zásadě rovnocenná té, jež je zaručena Úmlouvou (viz Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku, č. 45036/98, rozsudek ze dne 30. června 2005, § 160–165).

71. Senát měl dále za to, že s ohledem na to, že si stěžovatel vypůjčil peníze od kyperské společnosti a podepsal listinu s uznáním dluhu vydanou kyperským soudem (...), dalo by se očekávat, že se stěžovatel seznámí s právními následky jakéhokoli pochybení z jeho strany a se způsobem vedení soudního řízení v Kypru. Podle názoru senátu byl stěžovatel povinen prokázat, že u kyperských soudů neměl k dispozici žádný efektivní opravný prostředek Senát proto uzavřel, že zamítnutím stěžovatelových argumentů pouhým odkazem na skutečnost, že se neodvolal proti kyperskému rozsudku, Nejvyšší soud dostatečně zohlednil práva chráněná čl. 6 odst. 1 Úmluvy (...).

72. Senát konečně neshledal žádná porušení čl. 6 odst. 1, co se dalších stěžovatelových tvrzení týče.

...

B. Hodnocení Soudu

1. Obecné zásady

...

97. Rozsudek ze dne 24. května 2004 byl vydán kyperským soudem a lotyšské soudy nařídily jeho výkon v Lotyšsku. Následně stěžovatel napadal obě řízení, v Kypru i v Lotyšsku, ve smyslu čl. 6 Úmluvy Co se týče prvního z nich, stěžovatel namítal, že bylo zasaženo do jeho práv na obhajobu, zatímco v případě druhého tvrdil, že soudy schválily řízení v Kypru nařízením uznání a výkonu rozsudku. Soud však stížnost proti kyperskému rozsudku prohlásil za nepřipustnou z důvodu, že nebyla podána včas Soud tudíž není *ratione personae* příslušný pro vydání formálního rozhodnutí ohledně toho, zda Okresní soud v Limassolu splnil požadavky čl. 6 odst. 1. Musí však zjistit, zda lotyšské soudy prohlášením kyperského rozsudku za vykonatelný postupovaly v souladu s tímto ustanovením (viz, *mutatis mutandis*, Pellegrini proti Itálii, č. 30882/96, rozsudek ze dne 20. července 2001, § 4041). Soudu přitom nezbyvá než brát přitom v potaz i relevantní aspekty kyperského řízení.

98. Soud se domnívá, že rozhodnutí o výkonu cizího rozsudku nemůže být považováno za slučitelné s požadavky čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud bylo vydáno, aniž by neúspěšné straně byla přiznána možnost efektivně uplatnit námitky ohledně nespravedlnosti řízení vedoucího k tomuto rozsudku, a to jak ve státě původu, tak i v dožádaném státě. Ve svém podání z pozice třetích stran estonská vláda zdůraznila důležitost rozdílu mezi výkonem rozsudku pocházejícího z jiného smluvního státu Úmluvy a výkonem rozsudku vydaného orgány státu, který není stranou Úmluvy. V prvním případě, za předpokladu že strany mohly zaručit ochranu svých práv obsažených v Úmluvě v zemi původu rozsudku, by měl být přezkum soudem v dožádaném státě více omezen než ve druhém případě. Soud poznamenává, že ještě nikdy nebyl vyzván ke zkoumání dodržování záruk spravedlivého procesu v kontextu vzájemného uznávání založeného na ujním právu. Nicméně vždy aplikoval obecnou zásadu spočívající v tom, že soud přezkoumávající žádost o uznání a výkon cizího rozsudku nemůže vyhovět žádosti, aniž by nejdříve neprovedl některá opatření k přezkumu tohoto rozsudku ve světle záruk spravedlivého procesu; míra tohoto přezkumu se může různit v závislosti na povaze případu (viz, *mutatis mutandis*, Drozd a Janousek proti Francii a Španělsku, č. 12747/87, rozsudek ze dne 26. června 1992, § 110; Pellegrini, citováno výše, § 40). V projednávaném případě proto Soud musí určit, zda byl ve světle relevantních okolností případu přezkum provedený senátem lotyšského Nejvyššího soudu pro účely čl. 6 odst. 1 dostatečný.

99. Soud zdůrazňuje, že v souladu s čl. 19 Úmluvy je jeho jedinou povinností zajistit dodržování závazků plynoucích z Úmluvy a převzatých smluvními stranami. Obzvláště není jeho funkcí zabývat se nesprávným skutkovým zjištěním a nesprávným právním posouzením, kterého se údajně dopustil vnitrostátní soud při hodnocení důkazů, ledaže tím došlo k porušení práv a svobod chráněných Úmluvou (viz, mimo jiné, *García Ruiz proti Španělsku*, č. 30544/96, rozsudek ze dne 21. ledna 1999, § 28). ... Nemá tudíž pravomoc rozhodovat o takových skutkových otázkách, jako je stěžovatelovo tvrzení, že splatil dluh předtím, než bylo proti němu zahájeno řízení (viz odst. 15 a 77).

100. Soud dále poznamenává, že k uznání a výkonu kyperského rozsudku došlo v souladu s Nařízením Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (známé jako nařízení Brusel I), které bylo použitelné v rozhodné době. Stěžovatel tvrdil, že senát Nejvyššího soudu porušil čl. 34 odst. 2 nařízení a odpovídající ustanovení lotyšského občanského soudního řádu. Soud opakuje, že není v jeho kompetenci formálně rozhodovat o dodržování vnitrostátního práva, jiných mezinárodních smluv nebo práva Evropské unie (viz např. *S. J. proti Lucembursku*, č. 34471/04, rozsudek ze dne 4. března 2008, § 52; *Jeunesse proti Nizozemí*, č. 12738/10, rozsudek ze dne 3. října 2014, § 110). Úloha výkladu a aplikace norem nařízení Brusel I náleží jednak Soudnímu dvoru, a to v rámci řízení o předběžné otázce, jednak vnitrostátním soudům v rámci jejich působnosti jakožto soudům Unie, tj. v rámci aplikace nařízení tak, jak je vykládáno Soudním dvorem. Pravomoc Evropského soudu pro lidská práva je omezena na přezkoumání dodržování požadavků Úmluvy, v tomto případě čl. 6 odst. 1. V důsledku toho Soud ... nepřísluší posoudit, zda senát lotyšského Nejvyššího soudu správně aplikoval čl. 34 odst. 2 nařízení Brusel I či jakoukoliv jinou normu práva Evropské unie.

2. Domněnka o rovnocenné ochraně (domněnka Bosphorus)

a) Rozsah domněnky o rovnocenné ochraně

101. Soud zdůrazňuje, že i v rámci aplikace práva Evropské unie zůstávají smluvní státy vázány povinnostmi, které dobrovolně převzaly přistoupením k Úmluvě. Tyto povinnosti však musí být posuzovány ve světle domněnky stanovené Soudem v rozsudku *Bosphorus* a rozvedené v rozsudku *Michaud* (oba citované výše; viz také *M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek ze dne 21. ledna 2011, § 338; *Povse*, cit. výše, § 76). V rozsudku *Michaud* Soud shrnul svoji judikaturu k domněnce následujícím způsobem:

102. Soud připomíná, že úplné zproštění odpovědnosti smluvních států plynoucích z Úmluvy tam, kde tyto státy pouze plnily své závazky jakožto členové mezinárodní organizace, na kterou přenesly část své suverenity, by bylo neslučitelné s účelem a cílem Úmluvy; záruky obsažené v Úmluvě by tak mohly být libovolně

omezeny či vyloučeny, čímž by byla Úmluva zbavena svého zásadního významu a došlo by k oslabení praktické a efektivní povahy jejích záruk. Jinými slovy, státy zůstávají podle Úmluvy zodpovědné za opatření učiněná při plnění svých mezinárodních závazků, i pokud tyto závazky vznikají z jejich členství v mezinárodní organizaci, na kterou přenesly část své suverenity (viz Bosphorus, citováno výše, § 154).

103. Je však pravdou, že Soud také rozhodl, že jednání učiněné v souladu s takovými závazky je ospravedlnitelné, pokud příslušná organizace chrání základní práva, co se poskytnutých hmotněprávních záruk i mechanismů ke kontrole jejich dodržování týče, způsobem, který lze považovat přinejmenším za rovnocenný (tj. nikoli totožný, ale „srovnatelný“) tomu, který stanoví Úmluva (zároveň se předpokládá, že jakékoli takové zjištění o „rovnocennosti“ nemůže být konečné a může být přezkoumáno ve světle relevantních změn v ochraně základních práv). Má-li se za to, že je organizací taková rovnocenná ochrana poskytnuta, uplatní se domněnka, že se stát neodchýlil od požadavků Úmluvy, když pouze plnil své právní závazky plynoucí z jeho členství v této organizaci.

Stát však bude podle Úmluvy plně zodpovědný za všechna svá jednání, která nespádají do jeho mezinárodních právních závazků, zejména pokud konal v rámci své diskreční pravomoci (viz M. S. S. proti Belgii a Řecku, citováno výše, § 338). Jakákoli taková domněnka může být navíc vyvrácena, pokud je za okolností daných v konkrétním případě shledáno, že ochrana práv stanovených Úmluvou byla zjevně nedostatečná. V takovém případě by byl zájem na mezinárodní spolupráci převážen rolí Úmluvy jakožto „ústavního nástroje evropského veřejného pořádku“ v oblasti lidských práv (viz Bosphorus, citováno výše, § 152–58; mimo jiné také M. S. S. proti Belgii a Řecku, citováno výše, § 338–40).

104. Tato domněnka o rovnocenné ochraně má za cíl zejména zajistit, aby smluvní strana za účelem ospravedlnění svých jednání či opomenutí plynoucích z jejího členství v mezinárodní organizaci, která není stranou Úmluvy a na kterou přesunula část své suverenity, nebyla ve vztahu k Úmluvě vystavena dilematům, když je povinna spoléhat se na právní závazky, které jí v důsledku tohoto členství náleží. Slouží také k určení, ve kterých případech může Soud v zájmu mezinárodní spolupráce, s ohledem na dodržování závazků smluvních stran plynoucích z Úmluvy, snížit intenzitu své kontrolní funkce, která mu byla svěřena čl. 19 Úmluvy. Z těchto cílů vyplývá, že Soud takový závazek uzná, pouze pokud právům a zárukám, která chrání, byla poskytnuta ochrana srovnatelná té, kterou přiznává sám Soud. Pokud by tomu tak nebylo, stát by se vyhnul jakémukoliv mezinárodnímu přezkumu slučitelnosti svých jednání se závazky plynoucími z Úmluvy.

102. V souvislosti s dřívějším „prvním pilířem“ Evropské unie (viz Bosphorus, citováno výše, § 72) Soud konstatoval, že ochrana základních práv přiznaná právním systémem Evropské unie je v zásadě rovnocenná té, kterou poskytuje Úmluva. V rámci svého hodnocení shledal za prvé, že Evropská unie nabízí rovnocennou ochranu hmotněprávních záruk, a v této souvislosti připomněl, že v rozhodné době

již bylo respektování základních práv podmínkou zákonnosti komunitárních aktů a že Soudní dvůr se při posuzování rozsáhle odkazoval na ustanovení Úmluvy a na štrasburskou judikaturu (viz *Bosphorus*, citováno výše, § 159). Toto zjištění se *a fortiori* aplikuje od 1. prosince 2009, data vstupu (pozměněného) čl. 6 Smlouvy o Evropské unii v platnost, které uděluje Chartě základních práv Evropské unie stejnou hodnotu jako Smlouvám a přiznává základním právům tak, jak jsou zaručena Úmluvou a jak vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, status obecných zásad práva Evropské unie (viz *Michaud*, citováno výše, § 106).

103. Soud dospěl k závěru, že substantivní ochrana poskytnutá unijním právem je rovnocenná s přihlédnutím k ustanovení čl. 52 odst. 3 Charty základních práv, podle kterého je význam a rozsah práv obsažených v Chartě v míře, která odpovídá právům zaručeným Úmluvou, stejný, aniž by byla dotčena možnost unijního práva poskytnout rozsáhlejší ochranu (viz *Bosphorus*, citováno výše, § 80). Vzhledem k tomu, že vstup Lisabonské smlouvy v platnost (viz odst. 37 výše) uděluje Chartě stejnou hodnotu jako Smlouvám, Soud při posuzování otázky, zda v daném případě může stále brát v úvahu to, že ochrana přiznaná unijním právem je rovnocenná té, která je poskytnuta Úmluvou, obzvláště dbá na důležitost dodržování pravidla stanoveného v čl. 52 odst. 3 Charty základních práv.

104. Za druhé Soud uznal, že mechanismus zavedený právem Evropské unie pro kontrolu dodržování základních práv v rozsahu, v jakém byl rozvinut jejich plný potenciál, také přiznává ochranu srovnatelnou s tou, již poskytuje Úmluva. V tomto ohledu Soud přikládal značný význam roli a pravomoci Soudního dvora, a to i navzdory skutečnosti, že přístup jednotlivců k soudu je mnohem omezenější než přístup ke štrasburskému Soudu ve smyslu čl. 34 Úmluvy (viz rozsudky ve věci *Bosphorus*, § 160–165; *Michaud*, § 106–111, oba citovány výše).

b) Aplikace domněnky o rovnocenné ochraně v projednávaném případě

105. Soud připomíná, že aplikace domněnky o rovnocenné ochraně v právním systému Evropské unie závisí na dvou podmínkách, které jsou uvedeny v rozsudku *Michaud*, citovaném výše. Jsou jimi absence manévrovacího prostoru na straně vnitrostátních orgánů a rozvinutí plného potenciálu kontrolního mechanismu zavedeného právem Evropské unie (*ibid.*, § 113–115). Soud proto musí zjistit, zda obě tyto podmínky byly v projednávaném případě splněny.

106. S ohledem na první podmínku Soud na úvod poznamenává, že ustanovení, které senát Nejvyššího soudu uplatnil, bylo obsaženo v nařízení, které je v členských státech přímo aplikovatelné v celém svém rozsahu, a nikoli ve směrnici, která by stát zavazovala co do požadovaného výsledku, avšak výběr prostředků a způsobu jeho dosažení by ponechala na státě (viz naopak *Michaud*, citováno výše, § 113). Co se týče přesného ustanovení použitého v předmětném případě, konkrétně čl. 34 odst. 2 nařízení Brusel I, Soud uvádí, že připouští odmítnutí uznání a výkonu cizího rozsudku pouze za velmi přesných omezení a za splnění určitých předpokladů, kon-

krétně, že „žalovanému ... nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, ledaže žalovaný nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl možnost“. Z výkladu, ke kterému Soudní dvůr dospěl ve své rozsáhlé judikatuře (viz odst. 57–61 výše), je zřejmé, že toto ustanovení neuděluje soudu, u kterého bylo žádáno o prohlášení vykonatelnosti, žádnou diskreční pravomoc. Soud proto uzavírá, že senát lotyšského Nejvyššího soudu v tomto případě neměl žádný manévrovací prostor.

107. Projednávaný případ se tedy liší od případu *M. S. S.*, citováno výše. V onom případě, při zkoumání otázky odpovědnosti Belgie podle Úmluvy, Soud ve smyslu podmínek použitelného nařízení (nařízení Dublin II) uvedl, že si orgány belgického státu zachovaly diskreční pravomoc pro posouzení, zda využít ustanovení o svrchovanosti, které jim povolilo zkoumat žádost o azyl a zdržet se odeslání stěžovatele zpět do Řecka, pokud měly za to, že řecké orgány pravděpodobně nedostály svým závazkům plynoucím z Úmluvy (§ 339–340), či nikoli. Článek 34 odst. 2 Nařízení Brusel I oproti tomu nepřiznává státům žádnou takovou diskreční pravomoc.

108. V podáních třetích stran se Centrum AIRE vyjádřilo, že se senát lotyšského Nejvyššího soudu mohl a měl uchýlit k aplikaci čl. 34 odst. 1 Nařízení Brusel I, podle kterého musí být žádost o prohlášení vykonatelnosti odmítnuta, pokud „[je] takové uznání zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, v němž se o uznání žádá“. Podle Centra AIRE umožňovalo toto ustanovení lotyšskému soudu určitý stupeň diskrece (viz odst. 94 výše). Nicméně argumenty uplatněné stěžovatelem před Nejvyšším soudem byly omezeny na aplikaci druhého odstavce čl. 34. Soud proto omezí svoji analýzu v závislosti na stěžovatelova tvrzení uplatněná před Nejvyšším soudem a v souvislosti s tímto řízením. Domnívá se, že není jeho úlohou určit, zda mělo být aplikováno i jiné ustanovení nařízení Brusel I.

109. Pokud jde o druhou podmínku, konkrétně rozvinutí plného potenciálu kontrolního mechanismu poskytnutého právem Evropské unie, Soud nejprve podotýká, že v rozsudku *Bosphorus*, citováno výše, uznal, že z celkového pohledu přiznávají kontrolní mechanismy zavedené v rámci Evropské unie srovnatelný stupeň ochrany, který poskytuje mechanismus Úmluvy (*ibid.*, § 160–164). S ohledem na specifické okolnosti projednávaného případu konstatuje, že senát Nejvyššího soudu nepředložil Soudnímu dvoru předběžnou otázku týkající se výkladu a aplikace čl. 34 odst. 2 nařízení. Má však za to, že by tato druhá podmínka měla být používána bez přehnaného formalismu a s přihlédnutím ke specifickým vlastnostem dotyčného kontrolního mechanismu. Domnívá se, že by nesloužilo užitečnému účelu, kdyby použití domněnky *Bosphorus* záviselo na požadavku, aby vnitrostátní soud požádal o rozhodnutí Soudního dvora ve všech případech a bez výjimky, včetně těch případů, kde v souvislosti s ochranou základních práv v rámci Evropské unie nevyvstala žádná opravdová a závažná otázka, nebo těch, kde Soudní dvůr již dříve přesně konstatoval, jak by měla být vykládána ustanovení unijního práva způsobem, který je v souladu se základními právy.

110. Soud podotýká, že již v jiném kontextu rozhodl, že vnitrostátní soudy, proti jejichž rozhodnutím ve vnitrostátním právu neexistuje žádný opravný prostředek, jsou povinny odůvodnit odmítnutí položit Soudnímu dvoru předběžnou otázku ve světle výjimek stanovených judikaturou Soudního dvora. Vnitrostátní soudy musí proto uvést důvody, proč považují za zbytečné žádat o rozhodnutí o předběžné otázce (viz Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgii, č. 3989/07 a 38353/07, rozsudek ze dne 20. září 2011, § 62 i Dhahbi proti Itálii, č. 17120/09, rozsudek ze dne 8. dubna 2014, § 31–34). Soud zdůrazňuje, že účelem přezkumu, který v tomto ohledu provádí, je zjištění, zda odmítnutí položit předběžnou otázku představuje samo o sobě porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy; přitom bere v úvahu přístup již zavedený judikaturou Soudního dvora. Tento přezkum se proto liší od toho, který provádí, když, stejně jako v projednávaném případě, zkoumá rozhodnutí nepožádat o rozhodnutí o předběžné otázce jakožto součást svého celkového zhodnocení úrovně ochrany základních práv poskytnuté právem Evropské unie. Soud provádí toto posouzení v souladu se závěry z rozsudku Michaud, aby určil, zda může aplikovat domněnku o rovnocenné ochraně na napadené rozhodnutí, domněnku, kterou Soud aplikuje v souladu s podmínkami, které sám stanovil.

111. Soud se tedy domnívá, že otázka, zda byl rozvinut plný potenciál kontrolního mechanismu poskytnutého právem Evropské unie (a konkrétněji řečeno, zda skutečnost, že vnitrostátní soudy projednávající daný případ nepožádaly Soudní dvůr o rozhodnutí o předběžné otázce, je schopna vyloučit aplikaci domněnky o rovnocenné ochraně), by měla být posuzována ve světle specifických okolností každého případu. Ve vztahu k projednávanému případu poznamenává, že stěžovatel nepředložil žádné konkrétní tvrzení týkající se výkladu čl. 34 odst. 2 nařízení Brusel I a jeho souladu se základními právy, které by odůvodňovalo potřebu požádat Soudní dvůr o rozhodnutí o předběžné otázce. Tento postoj je potvrzen skutečností, že stěžovatel za tímto účelem senátu lotyšského Nejvyššího soudu nepředložil žádnou žádost. Projednávaný případ se proto zřetelně liší od *Michaud*, citováno výše, ve kterém vnitrostátní nejvyšší soud odmítl stěžovatelovu žádost o položení předběžné otázky i přesto, že Soudní dvůr otázku souladu napadených ustanovení práva Evropské unie s Úmluvou ještě nikdy dříve neposuzoval (ibid., § 114). Z tohoto důvodu skutečnost, že daná věc nebyla předložena k rozhodnutí o předběžné otázce, v projednávaném případě není rozhodujícím faktorem. Druhá podmínka pro aplikaci domněnky Bosphorus by proto měla být považována za splněnou.

112. Vzhledem k výše uvedenému Soud dospěl k závěru, že domněnka o rovnocenné ochraně je v projednávaném případě použitelná, jelikož senát Nejvyššího soudu nečinil nic jiného, než prováděl lotyšské právní závazky vyplývající z členství v Evropské unii (viz, *mutatis mutandis*, Povse, citováno výše, § 78). Úlohou Soudu je tudíž zjistit, zda ochrana práv zaručená Úmluvou byla v projednávaném případě tak zjevně nedostatečná, že by domněnka byla vyvrácena. V takovém případě by byl zájem na mezinárodní spolupráci převážen dodržováním Úmluvy ja-

kožto „ústavního nástroje evropského veřejného pořádku“ v oblasti lidských práv (viz Bosphorus, § 156, a Michaud, § 103, oba citovány výše). Při posuzování této otázky musí Soud zohlednit jak čl. 34 odst. 2 nařízení Brusel I, tak i specifické okolnosti, za kterých byl použit v projednávaném případě.

3. Tvrzení, že ochrana práv zaručených Úmluvou byla zjevně nedostatečná

a) Obecné poznámky ke vzájemnému uznávání

113. Obecně Soud konstatuje, že nařízení Brusel I je z části založeno na mechanismech pro vzájemné uznávání, které vychází ze zásady vzájemné důvěry mezi členskými státy Evropské unie. Preambule nařízení Brusel I uvádí, že přístup, o který se nařízení opírá, náleží do „vzájemné důvěry ve výkon spravedlnosti“ v rámci Evropské unie, ze kterého plyne, že „prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí by mělo být vydáno v zásadě bez dalšího po zcela formální kontrole předložených písemností, aniž by soud mohl bez návrhu uplatnit jakékoli důvody pro nevykonání soudního rozhodnutí ve smyslu tohoto nařízení“ (viz odst. 54 výše). Soud si je vědom důležitosti mechanismů pro vzájemné uznávání pro vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva podle čl. 67 SFEU a vzájemné důvěry, kterou vyžadují. Jak je uvedeno v čl. 81 odst. 1 a čl. 82 odst. 2 SFEU, účelem vzájemného uznávání rozhodnutí je především usnadnit efektivní soudní spolupráci v občanských a trestních věcech. Soud opakovaně potvrdil svůj závazek k mezinárodní a evropské spolupráci (viz, mimo jiné, Waite a Kennedy proti Německu, č. 26083/94, rozsudek ze dne 18. února 1999, § 63 a 72; Bosphorus, citováno výše, § 150). Z toho důvodu považuje vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva v Evropě a přijetí prostředků nutných k jeho dosažení z hlediska Úmluvy za zcela legitimní.

114. Nicméně metody použité k vytvoření tohoto prostoru nesmí zasáhnout do základních práv osob dotčených výslednými mechanismy, jak je potvrzeno i v čl. 67 odst. 1 SFEU. Je však zřejmé, že cíl efektivní sledovaný některými z použitých metod vede k pevně regulovanému, až omezenému přezkumu dodržování základních práv. Soudní dvůr proto nedávno ve svém posudku 2/13 uvedl, že „při uplatňování unijního práva mohou být členské státy povinny na základě unijního práva předpokládat dodržování základních práv ze strany ostatních členských států, takže... nemohou ani – až na výjimečné případy – ověřovat, zda tento jiný členský stát skutečně v konkrétním případě dodržel základní práva zaručená Evropskou unií“ (viz odst. 49 výše). Pouze ve výjimečných případech může být pravomoc státu, ve kterém se o uznání žádá, k přezkumu dodržování základních práv státem původu rozhodnutí v praxi v rozporu s požadavkem stanoveným Úmluvou, podle kterého musí být soud v dožádaném státě oprávněn alespoň provést přezkum odpovídající závažnosti tvrzení o porušení základních práv ve státě původu, aby zajistil, že ochrana těchto práv není zjevně nedostatečná.

115. Mimoto Soud podotýká, že tam, kde vnitrostátní orgány uplatňují právo Evropské unie a nemají v tomto ohledu žádnou diskreční pravomoc, je použitelná domněnka o rovnocenné ochraně stanovená v rozsudku Bosphorus. To je případ, kdy mechanismy pro vzájemné uznávání vyžadují, aby soud předpokládal, že dodržování základních práv jiným členským státem bylo dostatečné. Vnitrostátní soud je proto ve věci zbaven diskrece, což bez dalšího vede k použití domněnky Bosphorus o rovnocenné ochraně. Soud zdůrazňuje, že toto paradoxně ústí ve dvojí omezení přezkumu dodržování základních práv vnitrostátními soudy, způsobené kombinovaným účinkem domněnky, na kterém je vzájemné uznávání založeno, a domněnky Bosphorus o rovnocenné ochraně.

116. V rozsudku Bosphorus Soud zdůraznil, že Úmluva je „ústavním nástrojem evropského veřejného pořádku“ (ibid., § 156). Soud se tudíž musí ujistit, že tam, kde jsou splněny podmínky pro aplikaci domněnky o rovnocenné ochraně (viz odst. 105–106 výše), nezanechají mechanismy pro vzájemné uznávání žádnou mezeru či zvláštní situaci, která by vykazovala zjevně nedostatečnou ochranu lidských práv zaručených Úmluvou. V duchu vzájemného doplňování přitom bere v úvahu způsob, jakým tyto mechanismy působí, a zejména cíl efektivity, který sledují. Nicméně musí ověřit, že zásada vzájemného uznávání není použita bez dalšího a mechanicky (viz, *mutatis mutandis*, X proti Lotyšsku, č. 27853/09, rozsudek ze dne 26. listopadu 2013, § 98 a 107) v neprospěch základních práv, která, jak zdůraznil také Soudní dvůr, musí být v tomto ohledu dodržena (viz např. jeho rozsudek ve věci Alpha Bank Cyprus Ltd, citováno výše, odst. 48 výše). V tomto duchu musí soudy státu, který je současně smluvním státem Úmluvy i členským státem Evropské unie, v případech, kdy jsou vyzvány k aplikaci mechanismů pro vzájemné uznávání zavedených unijním právem, plně uplatnit ten mechanismus, u něhož ochrana práv zakotvených v Úmluvě nemůže být považována za zjevně nedostatečnou. Pokud je jim však předložena závažná a důvodná stížnost v tom smyslu, že ochrana práva zakotveného Úmluvou byla zjevně nedostatečná a že tato situace nemůže být napravena právem Evropské unie, nemohou se vyhnout přezkumu této stížnosti pouze z toho důvodu, že aplikují unijní právo.

b) Zda byla v projednávaném případě ochrana základních práv zjevně nedostatečná

117. Soud se nyní musí snažit zjistit, zda ochrana základních práv poskytnutá senátem lotyšského Nejvyššího soudu byla v projednávaném případě tak zjevně nedostatečná, že byla vyvrácena domněnka o rovnocenné ochraně, s ohledem na normu práva Evropské unie, která byla použita, i na její provedení v konkrétním stěžovatelově případě.

118. Soud se domnívá, že požadavek vyčerpání opravných prostředků plynoucí z mechanismu uvedeného v čl. 34 odst. 2 nařízení Brusel I, jak je vykládán Soudním dvorem (žalovaný musí využít všechny dostupné opravné prostředky ve státě původu, aby mohl namítat nedoručení návrhu na zahájení řízení), sám o sobě není problematický,

pokud jde o záruky poskytnuté čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Jedná se o podmínku, která sleduje cíl zajištění řádného výkonu spravedlnosti v duchu procesní ekonomie a která je založena na přístupu podobnému tomu, z něhož vychází pravidlo o vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků obsažené v čl. 35 odst. 1 Úmluvy. Tento přístup sestává ze dvou úrovní. Za prvé, státy nemusejí před mezinárodní organizací odpovídat za svá jednání před tím, než je jim umožněno věc urovnat v rámci svého vlastního právního systému, a za druhé se předpokládá, že ve vnitrostátním systému existuje dostupný opravný prostředek, pokud jde o tvrzené porušení (viz, *mutatis mutandis*, Akdivar a další proti Turecku, č. 21893/93, rozsudek ze dne 16. září 1996, § 65; Sargsyan proti Ázerbajdžánu, č. 40167/06, rozsudek ze dne 16. června 2015, § 115). Soud tudíž nespátňuje žádný náznak toho, že by poskytnutá ochrana byla v tomto ohledu zjevně nedostatečná.

119. Soud však zdůrazňuje, že zásada kontradiktornosti a zásada rovnosti zbraní, které spolu úzce souvisejí, jsou základními složkami pojmu „spravedlivého procesu“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Vyžadují „spravedlivou rovnováhu“ mezi stranami: každé straně musí být poskytnuta přiměřená možnost hájit svou věc za podmínek, které ji oproti druhé straně podstatně neznevýhodňují (viz např. Gorraiz Lizarraga a Others proti Spain, č. 62543/00, rozsudek ze dne 27. dubna 2004, § 56). Tyto zásady, které zahrnují všechny aspekty procesního práva smluvních států, jsou použitelné také ve specifické oblasti doručování soudních písemností stranám (viz Miholapa proti Lotyšsku, č. 61655/00, rozsudek ze dne 31. května 2007, § 23; Övüş proti Turecku, č. 42981/04, rozsudek ze dne 13. října 2009, § 47), ačkoli čl. 6 odst. 1 nemůže být vykládán tím způsobem, že by stanovoval zvláštní formu doručování písemností (viz rozhodnutí ve věci Orams, citováno výše).

120. Ve vztahu k projednávanému případu Soud poznamenává, že stěžovatel před lotyšskými soudy především prohlásil, že nebyl řádně a v dostatečném časovém předstihu seznámen s předvoláním k Okresnímu soudu v Limassolu a se žádostí společnosti F. H. Ltd. s tím důsledkem, že nebyl schopen se připravit na jednání před soudem. Namítal proto, že uznání napadeného rozsudku by mělo být ve smyslu čl. 34 odst. 2 nařízení Brusel I odmítnuto. Stěžovatel tvrdil, že předvolání bylo posláno na adresu, kde nebylo možno jej fyzicky zastihnout, přestože kyperská a lotyšští právníci zastupující žalující společnost byli obeznámeni s obchodní adresou v Rize a mohli snadno získat i jeho soukromou adresu (viz odst. 30). Lotyšským soudům přednesl přesvědčivé argumenty namítajícími existenci procesních vad, které byly *a priori* v rozporu se čl. 6 odst. 1 Úmluvy a které bránily výkonu kyperského rozsudku v Lotyšsku.

121. Ve světle výše uvedených obecných zásad Soud konstatuje, že stěžovatel v řízení před senátem Nejvyššího soudu namítal, že neobdržel žádné předvolání ani nebyl seznámen s kyperským rozsudkem. Spoléhal přitom na důvody pro neuznání stanovené v čl. 34 odst. 2 nařízení Brusel I. Toto ustanovení výslovně uvádí, že tyto důvody lze uplatnit pouze za podmínky, že předmětný rozsudek byl již dříve napaden, pokud jeho napadení bylo možné. Skutečnost, že se stěžovatel spoléhal na tento článek, aniž by proti rozsudku podal opravný prostředek, jak je vyžadováno,

vyvolala otázku o dostupnosti těchto opravných prostředků na Kypru za okolností daných v projednávaném případě. V takové situaci senát nebyl oprávněn pouze vytknout stěžovateli, že se neodvolal proti předmětnému rozsudku, jako to udělal ve svém rozsudku z 31. ledna 2007, a nevyjádřit se přitom k problematice důkazního břemene v souvislosti s existencí a dostupností opravných prostředků ve státě původu; podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, stejně jako čl. 34 odst. 2 *in fine* nařízení Brusel I, musí ověřit, zda byla tato podmínka splněna, přičemž při její absenci by nemohl odmítnout přezkoumat stěžovatelovu stížnost. Soud se proto domnívá, že určení důkazního břemene, které, jak zdůraznila Evropská komise (viz odst. 92 výše), nepodléhá právu Evropské unie, bylo v projednávaném případě rozhodující. Tento bod tudíž měl být přezkoumán ve sporném řízení vedoucím k odůvodněným zjištěním. Nejvyšší soud však mlčky předpokládal, že důkazní břemeno leželo na žalovaném, anebo že takový opravný prostředek byl stěžovateli skutečně k dispozici. Tento přístup, který odráží doslovnou a automatickou aplikaci čl. 34 odst. 2 nařízení Brusel I, by teoreticky mohl vést ke zjištění, že poskytnutá ochrana byla tak zjevně nedostatečná, že domněnka o rovnocenné ochraně práv na obhajobu zaručených v čl. 6 odst. 1 byla vyvrácena. S ohledem na specifické okolnosti projednávané stížnosti se nicméně dle Soudu o takový případ nejedná, přestože nedostatky jsou politováníhodné.

122. Ve skutečnosti je z informací poskytnutých kyperskou vládou na žádost velkého senátu zřejmé a mezi stranami nesporné, že kyperské právo přiznalo stěžovateli poté, co se dozvěděl o existenci rozsudku, zcela reálnou možnost se odvolat, i přes dobu, jež uplynula od vydání rozsudku. Podle kyperské legislativy a judikatury platí, že pokud se žalovaný, v jehož nepřítomnosti byl rozsudek vydán, domáhá zrušení rozsudku a tvrdí, že nebyl řádně předvolán k jednání u soudu, který vydal rozsudek, soud rozhodující o návrhu je povinen (a ne pouze oprávněn) zrušit rozsudek vydaný v nepřítomnosti (viz odst. 68 výše). Soud tudíž stěžovatelovy argumenty nepřesvědčily o tom, že by takové řízení mělo být odsouzeno k neúspěchu. Z ustálené judikatury Soudu plyne, že pokud existují pochybnosti o tom, zda daný opravný prostředek nabízí reálnou šanci k úspěchu, musí být tento bod předložen k rozhodnutí vnitrostátním soudům (viz např. Akdivar a další, citováno výše, § 71; Naydenov proti Bulharsku, č. 17353/03, rozsudek ze dne 26. listopadu 2009, § 50). V projednávaném případě má Soud za to, že v rozmezí mezi 16. červnem 2006 (dnem, kdy mu byl v prostorách soudu prvního stupně zpřístupněn celý spisový materiál a od kterého měl možnost se seznámit s obsahem kyperského rozsudku) a 31. lednem 2007 (dnem, kdy se konalo jednání u senátu Nejvyššího soudu) měl stěžovatel dostatek času k podání opravného prostředku ke kyperským soudům. Avšak z důvodů známých pouze jemu samotnému se o to nepokusil.

123. Na toto zjištění Soudu nemá vliv ani skutečnost, že kyperský rozsudek nikde neodkazoval na dostupné opravné prostředky. Je pravda, že § 230 odst. 1 lotyšského občanského soudního řádu po soudech požaduje v textu svých rozhodnutí označit podrobné podmínky a lhůty k podání opravného prostředku proti těmto

rozhodnutím (viz odst. 67 výše). I když je takový požadavek chválný v rozsahu, v jakém poskytuje dodatečné záruky usnadňující účastníkům řízení výkon jejich práv, jeho existence nemůže být vyvozena z čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz Sociétés Guérin Automobiles proti 15 státům Evropské unie, č. 51717/99, rozhodnutí ze dne 4. července 2000). Bylo tedy na samotném stěžovateli (v případě potřeby pomocí vhodného poradenství), aby se poté, co se dozvěděl o předmětném rozsudku, informoval o dostupných opravných prostředcích na Kypru.

124. V tomto bodě Soud sdílí názor vlády, že stěžovatel, který je investičním poradcem, si měl být vědom právních následků uznání dluhu, které podepsal. Tato listina se řídila kyperským právem, týkala se peněžní částky půjčené stěžovatelem od kyperské společnosti a obsahovala ustanovení zakládající mezinárodní příslušnost kyperských soudů. Stěžovatel se měl tedy ujistit, že je seznámen se způsobem vedení případného řízení před kyperskými soudy (viz, *mutatis mutandis*, Robba proti Německu, č. 20999/92, rozsudek ze dne 28. února 1996, nepublikováno). Jeho opomenutí získat informace přispělo do značné míry, následkem jeho nečinnosti a nedostatku řádné péče, k nastolení situace, kterou namítal před Soudem a které mohl zabránit a vyvarovat se tak vzniku jakékoli škody (viz, *mutatis mutandis*, Hussin proti Belgii, č. 70807/01, rozhodnutí ze dne 6. května 2004, a McDonald, citováno výše).

125. S ohledem na specifické okolnosti projednávaného případu se proto Soud nedomnívá, že by ochrana základních práv byla tak zjevně nedostatečná, že by domněnka o rovnocenné ochraně byla vyvrácena.

126. Konečně s ohledem na stěžovatelovy další námítky ve smyslu čl. 6 odst. 1 a v rozsahu své příslušnosti k jejich posouzení, Soud neshledává žádné porušení práv chráněných tímto ustanovením.

127. Z toho důvodu tedy nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

16 hlasy proti jednomu *rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Společné souhlasné stanovisko soudců Lemmense a Briede

Soudci Lemmens a Briede sice souhlasí s většinou v tom ohledu, že se vnitrostátní soudy v projednávaném případě nedopustily porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, nejsou však přesvědčeni o jejich předpokladu, že řízení před lotyšským Nejvyšším soudem trpělo nedostatky. Dle jejich názoru se Nejvyšší soud správně vypořádal s oběma argumenty stěžovatele, jimiž namítal porušení čl. 34 odst. 2 a čl. 38 odst. 1 nařízení Brusel I, neboť ze spisového materiálu i z tvrzení stran vyplývá, že sporné rozhodnutí bylo konečné a tedy i vykonatelné. Upozorňují zejména na skutečnost, že stěžovatel nejenže proti spornému rozhodnutí nepodal opravný prostředek, ale také nikdy nerozporoval dostupnost takových prostředků. Domnívají se dále, že

za okolností projednávaného případu aplikace čl. 6 odst. 1 Úmluvy nevyžaduje výslovné zkoumání otázky důkazního břemene v souvislosti s existencí a dostupností opravného prostředku proti předmětnému rozsudku. Řízení před Nejvyšším soudem podléhá pravidlům lotyšského práva, a bylo tedy věcí Nejvyššího soudu, aby se vypořádal se stěžovatelskými námitkami v souladu s těmito pravidly. Pokud chtěl stěžovatel namítat dostupnost opravných prostředků, měl tak nejprve učinit před Nejvyšším soudem. Soudci tedy konstatují, že postup Nejvyššího soudu odpovídal zásadě kontradiktornosti řízení a zásadě rovnosti zbraní a netrpěl žádnými nedostatky. V důsledku toho již není potřeba uchylovat se k použití domněnky *Bosphorus*, která dle jejich názoru podrývá kontrolní úlohu Soudu ve prospěch zájmu na mezinárodní spolupráci i v situacích, kdy tento zájem není ohrožen.

Nesouhlasné stanovisko soudce Sajó

Soudce Sajó nejprve nesouhlasil se závěrem, že nedostatky vnitrostátního řízení před lotyšskými soudy nedosahovaly stupně zjevné nedostatečnosti. Podle jeho názoru to byl právě nedostatek co do řádného doručení písemnosti stěžovateli, který vedl k nemožnosti využití opravných prostředků a k porušení zásady spravedlivého procesu. Dále vyjádřil pochybnosti i k použití domněnky *Bosphorus* v projednávaném případě. I za předpokladu, že právní systém Evropské unie skrze Soudní dvůr poskytuje rovnocennou ochranu základních práv, práva zaručená Úmluvou ani kontrolní úloha Soudu by neměla být upozaděna zájmem na mezinárodní spolupráci. Tím spíše, pokud, jako je tomu v projednávaném případě, Soudní dvůr neměl příležitost přispět k této ochraně. Domnívá se, že i v režimu vzájemného uznávání by vnitrostátní soudy měly podniknout nezbytné kroky k zaručení efektivní ochrany těchto základních práv. Má za to, že Soud by měl v každém případě zkoumat, zda jednání státu, nehledě na jejich právní základ, odpovídají požadavkům stanoveným Úmluvou. Dle jeho názoru by tedy použití domněnky *Bosphorus* nemělo být rozšířeno i na situace, kde vnitrostátním soudům není přiznána žádná diskreční pravomoc co do zohlednění práv zakotvených Úmluvou.

(zpracovala Ivona Večerková)

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer, a. s., U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3.

Ročně vycházejí 4 přílohové sešity. Cena základního předplatného je 1 152 Kč bez DPH.

Cena základního předplatného je 1 152 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com

Administrace předplatného: Wolters Kluwer, a. s.,
U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3

Archiv časopisu naleznete v systému ASPI. Pokud nejste uživatelem systému ASPI, kontaktujte nás na adrese: <http://archiv.wolterskluwer.com>. Zde vám archiv zpřístupníme.